

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Jitka Pflegerová, Dis

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

POKOUSÁNÍ PSEM U DĚTÍ A MLÁDEŽE V JIHOČESKÉM KRAJI

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Andrea Vitošová

Autor:

Jitka Pflegerová, Dis

2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Pokousání psem u dětí a mládeže v Jihočeském kraji vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury, uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 7. 5. 2010

.....

Podpis studentky

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Andree Vitošové za vedení mé odborné práce, cenné rady, podněty a připomínky, stejně jako za čas, který mi věnovala.

ABSTRAKT

Dog bites are becoming an ever more urgent issue. This is caused by the increasing numbers of pets. Children and senior citizens are the most frequent victims of dog bites. Dog bites are caused mostly by cuspids and carnassials teeth. Depending on the intensity of the jaw squeeze the resulting injury is an imprint, scratch, contusion with hemorrhage or stab wound. If the jaw squeeze is very strong even an amputation may occur, particularly of fingers, nose and external ear. Injuries caused by dog bites are mostly of a laceration – contusion character. Older children are most frequently injured on limbs, particularly arms. The second, in terms of frequency, are wounds and injuries of head and neck, followed by trunk injuries. In children under 4 years of age the injuries of head and neck account for up to 2/3 of all injuries caused by dog bites. The consequences may include a lifelong trauma. Therefore the issue should not be underestimated and dog attacks should be prevented.

The objective of my bachelor thesis was to identify and compare the number of dog attacks against children and youth in towns and municipalities in the South Bohemian region. The objective of the thesis has been met.

The research sought to confirm or to rebut the following hypotheses: H: There is a correlation between the number of dog attacks and the size of a municipality or town, H1: There is a correlation between the size of a dog breed and the number of attacks, H2: An absolute majority of all injuries caused by dogs does not require medical intervention H3: An absolute majority of all injuries caused by dogs occurs in the home environment, H4: An absolute majority of a the inquired respondents were attacked by their own dogs.

The hypothesis H has been confirmed. Attacks by dogs are three times more frequent in villages than in towns. The hypothesis H1 has not been confirmed. The percentages of attacks are nearly the same for big and small breeds. The difference consisted of 10 %. The hypothesis H2 has been confirmed. 81% of injuries caused by dog attacks were treated at home. The hypothesis H3 has been

confirmed. An absolute majority of injuries caused by dogs occurred at home or in the garden - own, in gardens of friends or neighbors. The hypothesis H4 has been rebutted. 33% of the approached respondents were bitten by their own dogs.

The results of the research have shown that only 11 of the approached respondents were instructed by their teachers about what to do in case of a dog bite. The answers indicate that the issue of dog bite is missing in the school curriculum. The situation can be improved by implementation of preventive programs dealing with the issue and by expanding the school curriculum. The dog training and canistherapy association Hafik conducts prevention programs in nursery schools as a part of a therapy with the assistance of animals. The association Hafik might also cooperate with schools.

OBSAH

ÚVOD	8
1. SOUČASNÝ STAV	10
1.1 Domestikace psa	10
<i>1.1.1 Etapy domestikace</i>	11
1.2 Pes a jeho současné využití	11
<i>1.2.1 Strážní psi</i>	12
<i>1.2.2 Psi u armády a policie</i>	12
<i>1.2.3 Psi – záchranáři</i>	13
<i>1.2.4 Psi – průvodci zrakově handicapovaných osob</i>	13
<i>1.2.5 Psi – průvodci sluchově handicapovaných osob</i>	14
<i>1.2.6 Psi – terapeuti</i>	14
1.3 Četnost a druhy poranění způsobených psem	15
<i>1.4.1 Četnost poranění</i>	16
<i>1.4.2 Druhy poranění</i>	16
1.4 Chování psa a reflexy vedoucí k napadení či pokousání	18
<i>1.4.1 Dominantní pes</i>	18
<i>1.4.2 Agresivní pes</i>	18
1.4.2.1 Druhy agresivity u psů.....	18
1.4.2.2 Vrozené zábrany agresivity.....	21
<i>1.4.3 Obranné reflexy</i>	21
1.5 Terapie při pokousání psem	22
<i>1.5.1 První pomoc při pokousání psem</i>	22
1.5.1.1 Laická první pomoc.....	22
1.5.1.2 Ošetření Záchranou zdravotnickou službou (ZZS).....	23
1.5.1.3 Ošetření na Traumatologické ambulanci.....	24
1.5.1.4 Ošetření na Infekčním oddělení.....	25
1.5.1.5 Plastická chirurgie.....	26

1.5.1.6 Nemoci a možné komplikace vzniklé při pokousání psem.....	26
1.6 Pes a legislativa.....	26
1.6.1 Zvláštní ochrana proti vzteklině.....	26
1.7 Prevence pokousání psem.....	27
1.7.1 Význam řeči těla u psů.....	27
1.7.1.1 Mimika psů.....	28
1.7.2 Chyby, které mohou vést k napadení psem	29
1.7.3 Jak se zachovat při ohrožení, napadení psem.....	30
1.7.3.1 Rady pro rodiče a jejich děti.....	31
1.8 Výběr a výcvik psa.....	32
1.8.1 Výběr vhodného psa.....	32
1.8.1.1 Výběr štěněte.....	33
1.8.1.2 Výběr dospělého psa.....	33
1.8.2 Výcvik psa.....	33
2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY.....	35
2.1 Cíl práce.....	35
2.1 Hypotézy práce.....	35
3. METODIKA.....	36
3.1 Metodika výzkumu.....	36
3.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	36
4. VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	37
5. DISKUZE.....	57
6. ZÁVĚR.....	64
7. POUŽITÉ ZDROJE.....	66
8. KLÍČOVÁ SLOVA.....	73
9. PŘÍLOHY.....	74
9.1 Obsah příloh.....	74

ÚVOD

S tématem pokousání psem se lze v současné době setkat stále častěji. Je to dáno nárůstem počtu domácích mazlíčků a chovných psů. Psí pokousání je způsobeno především špičáky a trháky. Podle intenzity stisku čelistí se zranění projevuje jako otisky, oděrky, pohmoždění s krevními výrony nebo jako bodné rány. Při silném stisku čelistí nelze vyloučit ani amputaci především prstů ruky, nosu a ušního boltce. Poranění způsobená psím kousnutím mají nejčastěji tržně – zhmožděný charakter. U starších dětí bývají při napadení psem nejčastěji postiženy končetiny, a to především končetiny horní. Druhé místo v četnosti poranění a úrazů způsobených psem zaujímají poranění hlavy a krku, za nimiž následují úrazy trupu. U dětí do 4 let představují poranění hlavy a krku až 2/3 všech úrazů vzniklých pokousáním psem.

Téma pokousání psem jsem si zvolila z důvodu, že mě tato problematika zajímá. Navíc se domnívám, že veřejnost stále nemá dostatečné informace o tomto problému.

K výběru tématu mě vedly i osobní důvody. Již od dětství se zajímám o psy, o jejich chování, výchovu a výcvik. Před pěti lety jsem byla navíc přítomna napadení psem. Mohutný dobrman zaútočil na malé dítě. Chlapec měl vyceněné psí zuby asi dva centimetry od svého obličeje. V případě, že by pes byl bez náhubku, byl by případ skončil asi velmi špatně. K napadení došlo z toho důvodu, že pes nebyl řádně vycvičen. Od té doby se zaujetím sleduji zprávy, které popisují případy pokousání psem.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a na část praktickou. Teoretická část se zabývá poměrně detailním rozbořením dané problematiky pokousání psem. Jsou zde popsány kapitoly domestikace psa, současné využití psa, agresivita psů a druhy poranění při napadení psem. Velký důraz je kladen na terapii při pokousání psem od první pomoci poskytovanou laiky až po plastickou operaci. Stranou zájmu nezůstala ani prevence pokousání psem a rady, jak se zachovat, když pes dítě již napadl. V praktické části byl proveden výzkum

kvantitativní metodou technikou dotazníků. Dotazníky byly rozdány na čtyřech školách v Jihočeském kraji – Základní škola Rudolfovo, Základní škola Dubné, Základní škola Lomnice nad Lužnicí a Biskupské gymnázium J. N. Neumanna v Českých Budějovicích. Cílem výzkumu bakalářské práce bylo zjistit a porovnat počet případů napadení psem u dětí a mládeže ve městech a obcích v rámci Jihočeského kraje.

Na základě zjištěných výsledků bych ráda tuto práci využila jako ucelený informační materiál nejen pro základní a střední školy, ale také pro širokou veřejnost.

1. SOUČASNÝ STAV

S tématem pokousání psem se setkáváme v současné době stále častěji. Je to především dáno nárůstem počtu domácích mazlíčků, chovných psů a zejména plemen, která mají vyšlechtěnou dispozici k útoku spojenému s pokousáním napadeného (5).

1.1 Domestikace psa

První psovité šelmy se na zemi objevily před osmi miliony let. Dnes existuje 39 druhů psovitých šelem. Většina druhů rodu *Canis* (s výjimkou lišek) se sdružuje do skupin – tzv. smeček. Smečka je společenství s přísným hierarchickým uspořádáním a výraznými ochránářskými tendencemi vůči mláďatům. Charakteristické pro psovité šelmy je značkování svého teritoria močí smíšenou se sekrety předkožkových žláz (25).

O biologickém původu psa existuje několik teorií a pravděpodobně celá posloupnost jeho předchůdců nebude nikdy známa. Nejpravděpodobnějšími předchůdci dnešních domácích psů jsou zřejmě vlk a šakal (17).

Pes byl prvním domestikovaným zvířetem. Domestikací se rozumí zdomácnění psa. Důkaz první domestikace sahá až do doby před čtrnácti tisíci lety. Obecně se však soudí, že k počátkům ochočování a následné domestikaci došlo před osmi až deseti tisíci roky (44).

Domestikace probíhala při malé hustotě osídlení a s velkou pravděpodobností v různých časových obdobích v různých lokalitách. Zvířata byla záměrně selektována tak, aby vyhovovala požadavkům člověka – tedy především jako hlídači obydlí a pomocníci při lovu. Rozvíjející se obchod a cestování pak později vedly i k přemísťování psů, čímž se ještě množství jejich variací znásobilo (3).

1.1.1 Etapy domestikace

Nejstarší etapou bylo volné přidružování divokých předků psa k člověku na základě prostých symbiotických vztahů (19).

Další etapou pak byla vzájemná závislost – schopnost psa samostatně se v přírodě trvale uživit se postupně vytrácela (19).

Následovala cílená selekce psů s určitými užitkovými vlastnostmi, která nakonec vyústila v čistokrevnou plemenitbu (42).

Domestikace pak vedla k poměrně rozsáhlým fyziognomickým i psychickým změnám. Nejvýraznější fyzické rozdíly mezi domácími psy a jejich divokými předky jsou zkrácení čenichu, změny velikosti, změny barvy, délky a kvality srsti. Nápadným domestikačním znakem jsou převislé ušní boltce nebo omezený růst dlouhých kostí končetin, což se nezývá chondrodystrofií. Obdobně se domestikace projevila i v chování psů. Typickou vlastností domácího psa je jeho relativní poddajnost, tedy omezení soupeřivosti o lepší hierarchické postavení (30, 25, 17).

U většiny plemen vedla domestikace též k omezení neofobie – strachu z nových a nepřátelsky vyhlížejících věcí a lidí. Požadavky na pracovní využití pak vedly k rozvoji dalších vlastností a schopností – vytrvalé štěkání, vystavování, přinášení zvěře a různých předmětů, schopnost pást různá hospodářská zvířata atd. (30).

1.2 Pes a jeho současné využití

Pes, dnes především společenské zvíře, jehož úkolem je také střežit dům, pracuje méně než jeho předchůdci. Dřívější rozsáhle využívání psa při pastevectví pomalu zaniká. Psi uplatňují své nadání v nových oborech, jsou významnými pomocníky policie a celní služby, jsou nasazováni na místech katastrof a lavin, zachraňují tonoucí v moři, pracují ve společnostech zabývajících se ostrahou či

sociální pomoci, provázejí zrakově, sluchově handicapované i paraplegiky. Psi nacházejí uplatnění také v nemocnicích a věznicích (17).

1.2.1 Strážní psi

Psi, jejichž úkolem je střežit (ostraha a hlídka), jsou také stopaři – najdou zločince, upozorní na přítomnost omamných látek nebo výbušnin, plní poslání první pomoci při katastrofách. Tyto úkoly nelze svěřit jakémukoli plemenu. Zdaleka nejvyužívanější je německý ovčák, který je zvláště vhodný k výcviku, jelikož je robustní a odvážný. Dále se též využívají belgičtí ovčáci, labradoři, dobrmani, německé dogy a boxeři (17, 44).

1.2.2 Psi u armády a policie

Strážní pes je cvičen, aby se nebál výstřelů a napadení. Stopař cvičí svůj čich a vytrvalost při sledování stopy na vzdálenost několik kilometrů. Pátrač pracuje tiše a učí se najít eventuelní skrýše. Je-li hlídání přirozeným instinktem psa, pak ostraha je kvalitou získanou a pes musí umět zůstat celé hodiny na svém místě. Psi, využívaní hlavně pro ostrahu a stopování, denně pomáhají policistům a členům civilní bezpečnosti při pátrání po pohřešovaných osobách. Umí rovněž zadržet pachatele, aniž by jej zranili, a vyčkat příchodu posil (25, 30).

Psi u armády a policie jsou taktéž využíváni k rozpoznání pachu výbušnin. Pes se naučí signalizovat jejich přítomnost, aniž by se jich dotkl – obvykle si lehne. K tomuto účelu jsou využíváni němečtí ovčáci, belgičtí ovčáci, rotvajleři, labradoři a dokonce i pudlové. Psi hledající výbušniny jsou zvyklí pracovat za nepříznivých podmínek, na ostrém světle a hluku (25).

Od poloviny šedesátých let, kdy se zintenzivnilo pašování omamných látek, začala celní služba a policie využívat psa kvůli jeho vynikajícímu čichu pro detekci drog. Čich psa je lepší než nejdokonalejší přístroje. Zvíře je cvičeno, aby reagovalo na sebemenší pach výrobků, který má zafixován v paměti, a naučilo se

je označit. Detekci drog mohou provádět psi s dobře vyvinutým čichem, vyrovnaní a vytrvalí. Psovod musí být schopen rozpoznat i nejmenší reakci svého psiho spolupracovníka. Na tuto práci se používají němečtí ovčáci, labradoři, biglové a dokonce i kříženci (3,44).

Tak, jak si to praxe vynucuje, využití psů u policie se stále více rozšiřuje a to především do oblasti speciálních pachových prací. Kromě vyhledávání drog jsou to především tyto specializace: vyhledávání výbušnin, ohnisek požárů, střelných zbraní, peněz, lidských ostatků, identifikace pachových konzerv atd. Tyto požadavky se neustále rozšiřují např. o vyhledávání pašovaných ptáků (17).

1.2.3 Psi – záchranáři

Záchranářský pes se používá k vyhledávání lidí, nikoli k jejich vyprošťování ze sutin či vytahování z vody. Při záchranných akcích jsou skupiny psovodů se psy jedním z několika pátracích prostředků. Další jsou například policejní rojnice, vrtulník s termovizí apod.. Psi se používají k prohledávání nepřístupných terénů všude tam, kde se využití psiho čichu jeví účinnější, nežli prohledávání samotnými lidmi. Jedná se např. o sutiny, husté a těžko přístupné přírodní terény, jakými jsou husté lesy, křoviny, bažiny, vodní plochy nebo laviny. Použití psa není vhodné pro prohledávání rozsáhlých přehledných ploch (pole, louky, parky atd.), kde lze efektivněji využít např. vrtulník nebo policejní rojnici (30, 17).

1.2.4 Psi – průvodci zrakově handicapovaných osob

Vodící pes pro zrakově handicapované osoby je kompenzační pomůckou, kterou hradí sociální odbor příslušného úřadu. Pro svého pána je každý den nejen průvodcem, ale především partnerem a kamarádem, připraveným posloužit 24 hodin denně. Pomáhá mu zařadit se do světa takzvaně zdravých lidí. Pes musí být schopen zhodnotit situaci, a v případě, že je pro zrakově handicapovaného

nebezpečná (např. hrozí pád do kolejiště), nesmí uposlechnout povelu a sám vyvést svého pána na bezpečné místo (41, 20).

V minulosti se pro účely tohoto výcviku používali především němečtí ovčáci. V současnosti se k výcviku používají převážně kříženci labradorských a zlatých retrievrů, u nichž dochází ke spojení nejlepších vlastností obou plemen. Používají se však pouze kříženci první generace a to z důvodu předávání nejlepších vlastností obou plemen (20, 41).

Dále se používají plemena jako flat coated retriever nebo je možno vybrat z ovčáckých plemen - německý ovčák, belgický ovčák, švýcarský bílý ovčák nebo pasteveckých plemen, jako je moderní plemeno - border kolie (17).

1.2.7 Psi – průvodci sluchově handicapovaných osob

Psi pro práci se sluchově handicapovanými osobami jsou vybíráni ze všech plemen. Z povahových rysů musí převládat mírnost, poslušnost, vynalézavost a bdělost. Většina těchto psů jsou kříženci a voříšci. Jejich výcvik trvá pět měsíců, během nichž se učí přijímat povelu rukou, aniž by odpovídali štěkotem (pouze pohybem). Učí se reagovat na zvonek domovních dveří, zvonění budíku a telefonu, na dětský pláč a podobně (20,41).

Těžce sluchově handicapovaným, kterým nepomáhá žádný naslouchací aparát, psi nahrazují nejen sluch, ale jsou i významnou psychologickou pomocí. Jejich trvalá a oddaná přítomnost prolamuje samotu neslyšících, zmenšuje jejich úzkost, umožňuje jim uniknout depresím atd. (44).

1.2.8 Psi – terapeuti

Autorem termínu canisterapie se v roce 1993 stala Jiřina Lacinová, která zároveň byla se sdružením Filia průkopníkem a osvětovým pracovníkem v tomto oboru (60).

Canisterapie je jednou z metod rehabilitace, která slouží k podpoře zdraví lidí všech věkových kategorií, při níž se využívá interakce mezi člověkem a psem. Pojem zdraví je přitom vnímán z bio-psycho-sociálního pohledu (28).

Canisterapie se dá také definovat jako léčebný kontakt psa a člověka. Je prováděná formou skupinovou či individuální (41).

Canisterapie přispívá k rozvoji jemné a hrubé motoriky, podněcuje verbální a neverbální komunikaci, orientaci v prostoru, zvyšuje motivaci podílet se na vlastním léčebném procesu, zlepšuje interakci klienta s ostatními klienty – ošetřovateli – rodiči atd. Prostřednictvím canisterapie dochází k nácviku koncentrace a zvýšení pozornosti, rozvoji sociálního citění, zlepšení kvality života a v některých případech i ke snížení agresivity klienta (60, 20).

Canisterapii lze rozdělit na jednotlivé metody a způsoby provádění. Za prvé se jedná o aktivity za pomoci zvířat (AAA – Animal assisted activities), dále pak terapie za pomoci zvířat (AAT – Animal assisted therapy), vzdělávání za pomoci zvířat (AAE – Animal assisted education) a krizová intervence za pomoci zvířat (AACR – Animal assisted crisis response), případně jejich kombinace. Tyto metody jsou realizovány formou individuální či skupinovou. Dále je možné rozdělit formy canisterapie na návštěvní program, jednorázové aktivity, pobytový program, rezidentní program, zásah krizové intervence, nebo jejich kombinace (60).

1.3 Četnost a druhy poranění způsobených psem

Poranění psem tvoří největší podíl ze všech úrazů způsobených člověku zvířetem. Četnost pokousání psem je v různých věkových skupinách odlišná. Poranění jsou nejčastěji zaznamenána u dětí, nebo naopak u starších osob (27).

1.3.1 Četnost poranění

Pokud jde o postižení jednotlivých částí těla, u starších dětí bývají při napadení psem nejčastěji postiženy končetiny, a to především končetiny horní. Při poranění končetin hrozí vznik abscesů a riziko zánětů šlach a kloubů (53).

Druhé místo v četnosti poranění a úrazů způsobených psem zaujímají poranění hlavy a krku, za nimiž následují úrazy trupu (53).

U dětí do 4 let představují poranění hlavy a krku až 2/3 všech úrazů vzniklých pokousáním psem (27).

Nebezpečná napadení, vedoucí ke smrti, převažují právě u malých dětí, které umírají nejčastěji na poranění hlavy a krku vykrvácením z hlavních tepen (48).

U dětí bývá častou příčinou poranění nebo pokousání psem jejich aktivní přístup ke psům. Ať již vlastním nebo cizím, snaha získat, upoutat, vynutit si jejich pozornost, seznámit se s nimi apod.. Nejedná se tedy vždy o dráždění nebo dokonce pokus o týrání zvířete (53, 32).

1.3.2 Druhy poranění

Psí pokousání způsobuje poranění především špičáky a trháky. Podle intenzity stisku čelistí se zranění projevuje jako otisky, oděrky, pohmoždění s krevními výronky nebo jako bodné rány, které jdou kónicky do hloubky. Při slabém stisku čelistí za současného pohybu hlavy zvířete anebo pohybu oběti, která se snaží vyprostit, vznikají pruhovité oděrky nebo rány připomínající svým vzhledem rány řezné. Prokousne-li pes kůži a nepustí ihned svou oběť uvolněním čelistí, dochází nastalým lomcováním k tržně - zhmožděným, někdy velmi hlubokým ranám až k vytržení tkáně. Rány způsobené chrupem psa bývají velmi rozmanité a mnohdy vícečetné (27, 53, 48).

Poranění způsobená psím kousnutím mají nejčastěji tržně - zhmožděný až významně zhmožděný (crush - zhmožděné poranění) charakter, bývají poměrně otevřené, s nekrózou a rozsáhlejším postupujícím odumřením tkáně. Rány často

disponují k sekundární infekci tkáně. Prognosticky jsou velmi varovné rány především v málo prokrvených oblastech, tj. v oblastech s konečnými tepénkami: prsty rukou, nos, ušní boltce. Při silném stisknutí čelistí nelze vyloučit ani amputaci, která postihne snáze menší děti - stisk zubů většího psa vyvine sílu až 40 kg/cm². Pokousání větším či velkým a navíc neznámým psem má jako nenadálý útok nepřátelského zvířete silně psychicky traumatizující účinek zejména na děti, ženy a starší osoby (27, 48, 53).

Každé poranění obličeje a ústní dutiny je provázeno tvorbou hematomů a vydatným až hrozivým krvácením, zejména při poranění jazyka či krčních cév. Krvácení kapilárního, arteriálního nebo smíšeného typu je běžnou komplikací obličejových poranění. Je však závažné nejen pro hrozící oběhovou nedostatečnost, ale i z důvodu hrozící aspirace krve a krevních koagul (sraženin) s následnou ventilační a respirační insuficiencí (nedostatečností). Polykání zatékající krve způsobuje pozdější zvracení, které je nebezpečné zejména hrozící aspirací nebo dalším zhoršením celkového stavu poraněného (53,30).

1.4 Chování psa a reflexy vedoucí k napadení či pokousání

Násilné chování lze charakterizovat jako použití síly vůči jedincům nebo předmětům, spojené se zlobným nebo nepřátelským afektem. Opakuje-li se, či trvá-li agresivní chování déle, mluví se o agresivitě. Předstupněm agrese může být agrese symbolická, která se projevuje symbolickou demonstrací síly a rozhodnutí (5, 27).

Agresivní chování je součástí přirozeného chování sociálně žijících živočichů. Násilnému chování předchází vznik příslušné emoce, která spouští vlastní útok. Agrese u psů může být příčinou řady závažných poranění způsobených člověku (30, 27).

1.4.1 Dominantní pes

Pes soutěží o nadřazené postavení, o odpovídající pozici člena ve skupině (smečce). Tato forma agrese u psa zahrnuje i bránění věcí, potravy, hračky. Normální pes považuje člověka v určitém smyslu za příslušníka „svého druhu“ a tomu přizpůsobuje své chování. Je rozhodující a nezbytné, aby pes vnímal vlastního člověka jako jemu nadřazeného jedince (vůdce). Není-li tomu tak, v řadě případů se zvyšuje riziko vzniku sociálně motivované agrese (30).

1.4.2 Agresivní pes

U psovitých šelem je agresivita normálním projevem chování, bez kterého by nemohly v přírodě přežít. Díky němu mohou lovit, zařadit se do hierarchie smečky, ubránit své teritorium a uchránit své potomstvo a sebe (64).

Za projev agresivity je považována již hrozba, která zpravidla předchází přímému útoku. U některých psů je velmi těžké ji poznat, zejména v případě nezkušenosti majitele. Mnohdy již hrozba stačí, aby pes dosáhl svého cíle. Je důležité rozpoznat první příznaky a začít tento problém řešit v jeho počátku. Jinak dochází k jeho stupňování, kdy často pouhá hrozba přechází v napadení. Pro normální soužití psa a člověka je toto chování psa pak složitější napravit. Z velké části je to chybou špatné nebo nešetrné socializace a špatnou výchovou psa v období dospívání (5, 52).

1.4.2.1 Druhy agresivity u psů

Je několik forem agresivity, každá má svou příčinu a svůj způsob nápravy.

I. Agresivita obraná

Častý projev špatné socializace psů. Majitel ponechá psa v cizím prostředí, pes přijde do styku s neznámou osobou, psem a novou situací - zvuk, oheň, auto, ruch

města, atd. Tento druh se objevuje po špatné zkušenosti, kterou pes získal v dřívější době. Pes tyto situace vnímá jako hrozící nebezpečí. Je proto lepší psa těmto situacím nevystavovat přímo, ale postupně jej na ně připravovat. Často se lze s tímto projevem setkat u veterináře. Je důležité odstraňovat strachové reakce stejně jako u jiných nežádoucích podmíněných reakcí postupným navykáním (5, 46).

II. Agresivita pro získání výhod

U tohoto druhu agresivity se projevují hrozby a to v různých formách a stupních podle toho, jak je protivník schopný tuto hrozbu rozpoznat a reagovat na ni. Nejčastější formy jsou např. strnulý pohled, strnulý a výhružný postoj, stažené koutky směrem dopředu a cenění zubů, vztyčené uši, ocas vysoce nesený, naježení srsti, lehce ohrnuté pysky. Tyto hrozby se objevují v případech, kdy chce majitel psa vykázat do kouta, na své místo nebo jej chce vykázat z postele či křesla. Pokud po hrozbě pes nedosáhne cíle, často přechází k fyzickému napadení majitele. Ve většině případů majitel po hrozbě ustoupí, pes vyhraje a „soužití“ pokračuje dál. Je nutné již od prvního náznaku tuto věc řešit. Čím déle takové soužití pokračuje, tím více je pes ubezpečován v tom, že je to on, kdo může ovládat smečku (46, 52, 5).

III. Agresivita vůči ostatním psům

Nejčastější druh agresivity u psů. Hlavní roli zde hraje opět špatná socializace, špatná výchova a výcvik, kdy pes nerespektuje majitele zejména v období svého dospívání. Dalším faktorem, ovlivňujícím toto chování, jsou genetické předpoklady daného plemene. Mnohá plemena byla posilována k bojovnosti. Zde nemusí agresivita skončit jen u agrese proti psům, ale může docházet k přesměrování agrese proti majiteli ve chvíli, kdy majitel psa usměrňuje (52,5).

IV. Náruživost lovecká

Nelze si plést loveckou náruživost s agresí. Je potřeba rozlišit, kdy lovecká náruživost přechází v loveckou agresivitu. Lovecký pud je pro psa přirozené chování a výcvikem jde potlačit nebo rozvinout. Pes již od štěněčího věku rád honí například slepice na dvorku, zde se to může odnaučit, ale přesto na procházkách bude opět vybíhat za zvěří. U loveckých plemen je potřeba se s tím smířit, protože k lovu byli šlechtěni a někdy je těžké v nich toto chování potlačit. Pes dokáže začlenit do smečky kočku vlastní, ale cizí bude honit a lovit. Proto psi s hodně rozvinutým loveckým pudem rádi vyráží za běžci, cyklisty a vším, co se rychle pohybuje. Toto chování není agresivní jednání, ale lovecká náruživost. I zde může dojít k situacím, kdy se kořist postaví na odpor a dochází ke konfliktu lovecké náruživosti a strachu (19,52).

Některým psům, kteří poznali výcvik obrany na cvičišti, stačí podezřelý pohyb opilé osoby nebo starého člověka, aby bez varování situaci vyhodnotili jako nebezpečí. Nebo také jako situaci podobnou z výcviku, při které se figurant záměrně pohybuje nepřirozeně, aby psy vydráždil k reakci. Rizikovým je také nemotorný pohyb dítěte, které si chce hrát se psem a jeho hračkou. V tomto případě pes může míček nebo hračku považovat za kořist a může si ji bránit i před dítětem. K napadení dítěte dochází také v případech konkurenční agresivity. Proto je důležité dětem vysvětlit, jak se mají ke psům chovat (5).

V. Konkurenční agresivita

Objevuje se, pokud majitel chová více psů a prosazuje slabšího jedince před psem, který je mezi psy přirozený vůdce. Může vzniknout i ve vztahu k dítěti, pokud pes není správně zařazen v hierarchii rodiny, „smečky“ (46).

VI. Patofyziologická agresivita

Příčinou takového chování mohou být různé nemoci, poranění, otravy, degenerativní změny. Ty probíhají jako náhlá změna v chování doposud normálního psa bez příčiny. Vždy je nutné psa nechat vyšetřit (5).

1.4.2.2 Vrozené zábrany agresivity

V životě skupin zvířat je lepší, když se přímá agresivita neuskuteční a proto existuje přirozená brzda neboli zábrana agresivity. Nejznámější brzdou je nenapadání štěňat dospělými psy. Což je dobře viditelné v toleranci psů k dětem. Pokud došlo ke špatné zkušenosti ve vztahu dítě - pes, pak takový pes nemusí tolerovat žádné dítě. Další zábranou je nenapadání fen ve smečce psy. Mezi zábrany se také řadí gesta psů a to od poraženého protivníka, kdy si pes v boji lehá na záda a zaujímá podřízenou polohu (52, 10,5).

1.4.3 Obranné reflexy

Pod obrannými reflexy si lze představit různé situace. Pes usiluje o teritoriální bránění určitého prostoru nebo místa před cizími psy či lidmi (obrana příslušníka vlastní smečky, mláďat). Pes může zaútočit v případech, pociťuje-li bolest, má strach nebo je nemocný. Poměrně častou příčinou obranné agresivní reakce psa je tzv. kousání ze strachu. Bojácný agresor hrozí a kousne ve snaze udržet „domnělého či skutečného nepřítele“ v bezpečné vzdálenosti (ve snaze ho zastrašit, příp. odradit ho od úmyslu navázat s ním kontakt) (5, 17).

Nelze se nechat mýlit příslovím „Pes, který štěká, nekouše!“ I přátelský pes může kousnout, když je udeřen, drážděn či je bez patřičné kontroly konfrontován se situací, která spouští jeho přirozené sociální chování. Někteří psi před kousnutím vůbec nezaštěkají (19).

Pes, který štěká ze strachu, může také ze strachu kousnout. Pes, který brání své teritorium, štěká i kouše. Štěkot, kterým pes vyzývá ke hře, či štěkot, kterým pes zintenzivňuje hrou hrozbu, se polohou hlasu odlišuje. Každý druh štěkotu vyjadřuje jiné emocionální vyladění psa. V rizikové situaci je důležité rozpoznat signály, které pes vysílá a které svědčí o jeho momentálním emocionálním rozpoložení a stavu (17, 19).

1.5 Terapie při pokousání psem

Léčba úrazů, způsobených psem bývá mnohdy dlouhodobá a finančně náročná. Časté amputace a devastující poranění vyžadují někdy velké množství plastických operací. Vzhledem k faktu, že nejčastěji je poraněn obličej, nedochází jen k újmě na těle, ale i k duševním šrámům (53,32).

1.5.1 První pomoc při pokousání psem

Kousnutí ostrými a špičatými zuby způsobí hlubokou ránu, kterou mohou bakterie a jiné mikroorganismy proniknout do hlouběji uložených tkání. Kvůli riziku infekce vyžadují poranění vzniklá při pokousání psem rychlou první pomoc a lékařskou péči (9).

1.5.1.1 Laická první pomoc

Cílem zraněného a poskytovatele první pomoci je zastavit krvácení, snížit na minimum riziko nákazy u postizeného i u sebe, v případě potřeby zajistit lékařskou pomoc (29).

Způsob ošetření lze rozdělit do tří kroků:

1. Ránu po kousnutí důkladně vymýt teplou vodou a mýdlem, čímž se sníží riziko

infekce na minimum (33).

2. Ránu opatrně osušit potukáváním gázovými tampony, přiložit náplast (hotový obvaz), nebo malý sterilní krycí obvaz (7).

3. Při rozsáhlém či hlubokém poranění zajistit zraněnému odvoz do nemocnice na Traumatologickou ambulanci (38).

Po ošetření rány je nutné přivolání pomoci na lince 155, popř. Policie ČR. Zajištění agresivního zvířete je vhodné nechat na Policii ČR (32).

Pes, který pokousal nebo jakkoli jinak způsobil otevřené poranění na kůži člověka, musí být do 24 hodin vyšetřen veterinárním lékařem bez ohledu na to, zda byl či nebyl v posledním roce očkován proti vzteklině. Veterinární lékař poskytne výsledek vyšetření poraněnému nebo přímo jeho ošetřujícímu lékaři. Za pět dní po prvním vyšetření je nutné provést ještě druhé a poslední vyšetření. Je důležité vyzvat majitele psa, aby ve stanovené 24 hodinové lhůtě vyhledal veterináře. Odmítne-li majitel, nebo se nepodaří zjistit jeho totožnost, je nutné obrátit se na policii (29,32).

1.5.1.2 Ošetření Záchranou zdravotnickou službou (ZZS)

První pomoc záchranné zdravotnické služby spočívá v zajištění základních životních funkcí a stavění krvácení, v tišení bolesti a ve zklidnění psychiky pacienta (57).

Rány po kousnutí nebo pokousání je vždy nutné považovat za infikované, a tomu odpovídá i první ošetření. Vždy je třeba ránu řádně očistit dezinfekčním prostředkem, a teprve poté sterilně krýt (15, 63).

Při poranění obličeje je nutné krýt ránu sterilním obvazem, někdy je nutno použít kompresivní obvaz stlačující krvácející plochu. Obvaz nesmí utlačovat dýchací cesty. Při poraněních obličeje je traumatický šok vzácností. Je však třeba na jeho možný rozvoj myslet a provádět preventivní opatření spočívající ve stavění krvácení, zajištění klidu poraněného, jeho ochraně před prochlazením, medikamentózní tišení bolesti a podávání tekutiny žilní cestou. Při evidentním rozvoji traumatického šoku je nutno pátrat po dalším skrytém poranění (břicho, hrudník, končetiny) (5, 15, 63).

Při amputaci je nutno pahýl i amputovanou část těla ošetřit předepsaným způsobem. Pahýl je kryt a obvázan po předchozím ošetření. Amputovaná část těla je očištěna sterilním fyziologickým roztokem, zabalena do mulového čtverce navlhčeného sterilním fyziologickým roztokem a vložena do mikrotenového sáčku, u nějž se pevně zaváže hrdlo tak, aby uvnitř zůstala vzduchová bublina.

Vzduchová bublina zajišťuje, že amputovaná část těla není stlačena a zhmožděna. Do dalšího sáčku se vloží několik ledových kuliček a poté se do něj opatrně vsune sáček s amputovanou částí těla. Kuličky ledu nesmí naléhat přímo na čtverec, v němž je amputovaná část těla uložena. I druhý sáček se zaváže a v sanitním voze se volně zavěsí. Zhmoždění pahýlu i amputované části těla při stisku čelistí nemusí poskytovat vhodný terén pro replantaci (61, 15, 57,6).

Rány s traumaticky poškozenou tkání v málo prokrvených a v kosmeticky exponovaných oblastech a rány rukou je nutné transportovat k odbornému traumatologickému ošetření (61).

Transport pacienta do nemocnice musí být šetrný, během převozu je nutno sledovat základní životní funkce a pokračovat v preventivních opatřeních proti vzniku traumatického šoku. U těžkých poranění je ideálním transportním prostředkem vrtulník (57).

Nejpříznivější prognózou je ošetření pacienta do 6 hodin po pokousání. Toto se vztahuje na pravděpodobnost infekce a na výsledný vzhled jizev. Pokud se pokousaný dostaví k lékaři 3. - 5. den, tj. až v době, kdy má stupňující se obtíže a pokročilý zánětlivý nález s rozšiřováním do okolí a s reakcí v regionálních mízních uzlinách nebo s rychlým šířením zánětu a flegmóny podél šlach, je stav vážný. Není vyloučen ani náhlý vznik toxického šoku (15,61).

1.5.1.3 Ošetření na Traumatologické ambulanci

Pacientům přivezeným záchrannou zdravotnickou službou na Traumatologické ambulanci s diagnózou pokousání psem je poskytnuta následná ošetrovatelská péče. Pacient je ošetřen dle závažnosti poranění (37).

Malá povrchová poranění jsou vyčištěna zdravotní sestrou desinfekčním roztokem, rány se nikdy nešijí (61).

U malých dětí existuje výjimka - i malá poranění (především v obličejové části) se sešívají a podávají se antibiotika (ATB) - Augmentin (per os – podání ústy).

Hluboká poranění se v každém případě sešijí. Již sešitá rána se opět desinfikuje a překrývá se sterilními čtverci. Jsou předepisovány ATB. Pacient je přeočkován proti tetanu a musí chodit na pravidelné převazy a kontroly. Po dobrém hojení (per primam) se po několika dnech odstraní stehy (45,61).

Při špatném hojení (per secundam) může dojít k tomu, že rána začne mokvat a hnisat. V tomto případě se rána musí zbavit stehů, znovu se vyčistit Jodisolem a nešíje se - nechává se otevřená, aby se hojila od spodu a netvořila se další infekce. Až se rána zcela zahojí, může být provedena plastická operace. Plastické operace se provádějí akutně jen tehdy, když dojde ke ztrátě např. špičky nosu, ušního boltce (45,61).

Po ošetření na Traumatologické ambulanci by se měl každý pacient dostavit na Infekční oddělení, kde je zapsán do evidence pokousaných (37).

1.5.1.4 Ošetření na Infekčním oddělení

Na toto oddělení přichází pacienti pokousaní psem, kteří byli nejdříve ošetřeni na Traumatologické ambulanci. S lékařskou zprávou od lékaře z ambulance jsou zde pokousaní zaevidováni (18).

I na tomto oddělení se odebírá anamnéza, tj. jak došlo k pokousání a jakým psem, známým (vlastní) či neznámým (cizím) psem. Pacient musí vyplnit také další lékařskou zprávu (37).

Jedna z nejdůležitějších věcí je, aby byl útočný pes vyšetřen veterinářem a bylo potvrzeno, že nemá vzteklinu. K tomuto vyšetření musí dojít do 24 hodin po pokousání. Druhé vyšetření psa by mělo následovat po pěti dnech, aby se definitivně vyloučila vzteklinu. Je-li tomu tak, pokousaný pacient se pustí ze zřetele. Nedaří-li se útočného psa najít do 24 hodin, je napadený ihned hospitalizován na Infekčním oddělení a podstupuje léčbu - postexpoziční očkování (vakcinace při podezření na kontakt s nákazou). Na přípravu vakcíny se používá lék Rabipur nebo Verorab. Vakcína je aplikována intramuskulárně do svalu musculus deltoidem, u malých dětí do oblasti stehna (24, 18).

Očkování může mít i vedlejší účinky. V místě vpichu se může objevit lokální reakce - bolestivost, zarudnutí, otok. Může se dostavit i horečka nad 38 stupňů Celsia, zduření uzlin, artritida (zánět žíly) nebo zažívací obtíže (63, 11).

Hospitalizace trvá zpravidla 4 dny. O pokousání psem se zajímá také Hygienická stanice – a to především, zda přišlo vyšetření o zvířeti (27, 61).

1.6.1.5 Plastická chirurgie

Zásah plastické chirurgie vyžadují těžká poranění. Ve většině případů se jedná o amputace částí těla (nos, ústa, prsty na ruku) a také o estetické operace (jizvy) (viz. Příloha 2) (15, 61).

1.5.1.6 Nemoci a možné komplikace vzniklé při pokousání psem

Při pokousání psem je postižený ohrožen vznikem komplikací. Pod drobné komplikace lze zařadit nezávažné infekce. Mezi nejzávažnější komplikace při pokousání psem patří tetanus a vzteklna (27, 51).

1.6 Pes a legislativa

Chovatel (majitel) je povinen zajistit, podle Zákona o veterinární péči § 4 písm. a, zákona č. 166/1999 Sb., aby jeho pes, který poranil člověka, (případně přišel do přímého kontaktu s poraněným člověkem za okolností, které mohou vyvolávat podezření z onemocnění vzteklinou), byl neprodleně vyšetřen veterinárním lékařem (50).

1.6.1 Zvláštní ochrana proti vzteklině

Chovatelům (majitelům) psů je uloženo několik speciálních povinností. Chovatel (majitel) musí především zajistit, aby byli psi ve stáří od 3 měsíců do 6 měsíců a poté vždy jednou za rok očkováni proti vzteklině. V případě, že

neočkované zvíře poranilo člověka nebo s ním přišlo do přímého kontaktu způsobem nebo za okolností, které mohou vyvolávat podezření z onemocnění vzteklinou, musí chovatel (majitel) útočného psa zajistit, aby bylo zvíře neprodleně veterinárně vyšetřeno (12, 50).

V případě poranění člověka je nezbytné vždy zjistit identitu zvířete nebo zvíře samotné k dalšímu vyšetření. K veterinárnímu klinickému vyšetření se předvádí zvíře neprodleně, tj. v den, kdy poranilo člověka, a následně pátý den, nestanoví-li orgány veterinární správy jinak. Pokud chovatel (majitel) psa nesplní uvedenou povinnost, je nutné tuto skutečnost ohlásit příslušné okresní veterinární správě, která ve správním řízení společně s Policií ČR provede další opatření (předvedení chovatele/majitele). Pokud bylo zvíře usmrceno, je nezbytné zajistit jeho laboratorní vyšetření na vzteklinu. Toto vyšetření provádí specializované laboratoře Státních veterinárních ústavů v Liberci, Praze a Olomouci (50, 12).

1.7 Prevence pokousání psem

Prevence je definována jako základní pracovní metoda ve všech oblastech preventivní medicíny, jejím cílem je udržení zdraví ohroženého jedince. Předcházení pokousání psem spadá do primární prevence - všechna opatření směřující ke snížení incidence (výskytu) onemocnění či poranění (59).

1.7.1 Význam řeči těla u psů

Z celkového chování, postoje či z bohaté škály dalších výrazových prostředků psa lze získat představu o jeho bezprostředním úmyslu (27).

Výrazy obličeje psů většinou vycházejí z dolní části a z oblastí kolem tlamy, podobně jako většina výrazů lidských tváří, ale jsou mnohem omezenější rozsahem. Psi mají méně výrazů, protože volní nervová kontrola je rozvinuta pouze kolem tlamy (55, 1).

1.7.1.1 Mimika psů

Řeč tlamy (vyjádřená tvarem) u psů vychází z obecných vzorů komunikačních systémů, včetně toho, že je vyhrazena pro nepočetná důležitá sdělení. Tlama informuje okolí o zuřivosti, dominanci, agresii, strachu, pozornosti, zájmu nebo uklidnění (55, 35).

Tlama uvolněná, pootevřená, jazyk částečně viditelný nebo visící přes spodní zuby značí spokojenost a uvolněnost psa. Převáděno do slov to znamená „Jsem šťastný a spokojený“, „Všechno je v pořádku“ nebo „Nevidím žádné potíže a hrozby“. Tento výraz je obdobou lidského úsměvu a po staletí byl také tak lidmi vykládán (55, 22).

Tlama zavřená, zuby ani jazyk nejsou vidět. Pouhé zavření tlamy změní význam psova výrazu. Zavřená tlama je často spojena s pohledem v určitém směru, uši a hlava se lehce nasměrují vpřed. Je to známka pozornosti nebo zájmu. Úsměv zmizel, protože pes je nyní zaujat situací. Pokouší se rozluštit význam toho, co vidí, a případně se rozhoduje, co má podniknout. Již není pasivní, ale není také rozčilen nebo vzrušen. Tento výraz znamená „To je zajímavé“, nebo „To mě zajímá, co se to tam děje?“ (54, 40).

Varovné signály vznikají zdvižením nebo ohrnutím pysku, což odhalí zuby a někdy i dásně. Hlavní pravidlo pro hodnocení výrazu tlamy psa je jednoduché. Čím více je vidět z chrupu a dásní, tím důrazněji pes projevuje agresii. Je to velmi důrazný signál, který ukazuje psí zbraně (zuby). Pokud jedinec toto varování nevezme vážně, může být napaden. Jedinec se proto zpravidla obrátí na hřbet nebo udělá jiné smířlivé gesto. Pokud se díky tomuto signálu dá vyhnout boji, je přežití nejen idividua, ale také smečky nebo druhu jistější (54, 40).

Pysky ohrnuté, takže odhalují zuby, tlama většinou sevřená. Je to první známka znepokojení nebo strachu psa. Pes se neozývá, může být úplně zticha, jen hledí ke zdroji neklidu. V jiném případě může vydávat nízké, chvějivé vrčení. To je základní signál pro nejbližšího jedince, že by měl odejít na větší vzdálenost a omezit společenské styky. Není to ještě prostá výstraha, ale první známka

nepřátelství nebo strachu. V každodenní lidské řeči by se to dalo přeložit takto: „Jdi pryč, otravuješ mě!“ nebo „Odejdi, překážíš mi!“ (54, 40, 55).

Pysky ohrnuté, takže odhalují tesáky, kůže na nose je zvrásněná, tlama zčásti otevřená. Dá se přeložit asi takto: „Pokud uděláš něco, co si můžu vyložit špatně, kousnu tě.“ Tento výraz pouze sděluje, jaké záměry a pocity má dotyčný pes. Nepraví nic o příčině, která tento hrozivý signál vyvolala. Může to být pouhý výraz sociální dominance, který podává sebevědomý, výše postavený pes, ale může to být také projev strachu. Pokud se v takovém případě ke psovi přijde příliš blízko, může tento krok vyvolat přímý útok. Nejlepší odpovědí na tento signál je zůstat klidně stát nebo couvnout (40, 54).

Pysky jsou ohrnuty, takže odhalují nejen všechny zuby, ale celé dásně horní čelisti, hřbet nosu je silně zvrásněný. Toto je poslední varování, že fyzický útok je nejen možný, ale může být spuštěn zcela snadno. Lze ho přeložit: „Vypadni, nebo bude zle!“ Je to známka úplného rozladění, která napovídá, že pes je připraven a ochoten zahájit zuřivý útok (40).

1.7.2 Chyby, které mohou vést k napadení psem

Nejčastějšími chybami, kterých se mohou děti vůči psům často nevědomky dopustit, jsou křik, ruce letící rychle nahoru, útek před psem, mluvení na psa včetně dávání povelů, napodobování štěkání či jakékoliv dráždění, prudké pohyby směrem k psovi, šermování dlouhými předměty před psem, dívání se psovi do očí, brání věcí patřících psovi (např. hračka, klacík, kost apod.). To vše jsou signály, které psy dráždí. Velkým problémem je strach, který pes z člověka vycítí. Strach se těžko ovládá. Když nastane, chová se člověk naprosto iracionálně, a dělá bezděčné pohyby, které psy bohužel ještě více přitahují. Rodiče by neměli u dětí strach ještě více umocňovat či dokonce záměrně vyvolávat. U ustrašeného dítěte strach ještě více umocní, což může vést ke vzniku fobie. U dětí, kterým se psi líbí, vyvolává toto jednání rodičů zmatek. Není vhodné panickou hrůzu u dítěte podporovat, je však potřeba jej naučit, jak se má ke psům správně chovat. I malé

děti, které se bojí, lze naučit strach zvládat a předcházet tak zbytečným kolizím (1,36).

1.7.3 Jak se zachovat při ohrožení, napadení psem

Pes má ke kousnutí vždy svůj důvod a většinou dává předem jasné signály, že k útoku dojde. Hrozící nebezpečí se dá z chování psa většinou snadno rozpoznat. Pes štěká, vrčí, ukazuje zuby a chvějí se mu přitom pysky. Srst má zježenou na kohoutku a nad kořenem ocasu a přitom mává ocasem, někdy pobíhá v kruzích. Pokud se bojí, má ocas stažený až na břicho a může se chvět. Spousta psů zaútočí právě ze strachu. Proto snaha psa uchláholit může často skončit právě napadením. Pokud se pes takto chová, není dobré se k němu přibližovat. Když se on vydá směrem k člověku, měla by daná osoba zůstat v klidu stát s rukama spuštěnými dolů a dívat se mimo psa. Ve většině případů pes člověka jen očichá a sám odejde (35, 36, 49, 58).

Nejlepší prevencí je naučit děti cizích psů si vůbec nevšímát. Platí to zejména u psů samostatně pobíhajících a u psů za plotem. To je důležité zdůraznit zvláště u malých dětí, které mají snahu hladit si všechna zvířata. Pokud se rodiče domluví s majitelem psa, že si dítě psa pohladí, měli by rodiče dohlédnout, aby jej hladilo jen na bocích a hrudi. Dítě by nemělo sahat psovi na hlavu, obojek ani na vodítko (10, 1, 36).

Pokud již došlo k útoku a napadený není schopen se psovi postavit, je nutné se k němu natočit bokem a zády. Přikrčit se a ohnout záda, ruce přitisknout pevně k tělu a schovat je do klína. Čelní útok je pro psa snazší, neboť při něm může napadnout končetiny, krk, bradu a rameno. Naopak odvrácená pozice (schoulené tělo) snižuje pravděpodobnost či intenzitu útoku psa a závažnost poranění (58, 35, 1).

Zaútočí-li pes či sraží-li napadeného k zemi, je potřeba stočit se do klubíčka, chránit si pažemi hlavu (lokty směřují ke kolenům, sepnuté dlaně chrání temeno hlavy, zápěstí chrání uši), nehýbat se, za každých okolností zůstat v klidu, vyčkat

odchodu psa, nepodceňovat vzdálenost mezi napadeným a psem, než se rozhodne vstát. Při vstávání je potřebné bedlivě sledovat reakce psa (58, 1).

Aktivnější přístup v rizikové situaci může střet se psem zcela zažehnat. Vždy je ale třeba pozorně situaci vyhodnotit, zvážit své možnosti, prostředky obrany i šanci na úspěch (35).

1.7.3.1 Rady pro rodiče a jejich děti

Ke správnému soužití psa a člověka je zapotřebí respektovat určitá pravidla. Každý rodič by měl své děti seznámit s tím, jak se ke psům správně chovat, jak s nimi zacházet, čemu se vyvarovat a jak se zachovat v případě hrozícího nebezpečí (35).

Rodiče by měli naučit své děti základům bezpečného chování vůči psům. Jak se zachovat v případě, že jsou psem ohroženy či napadeny. Bez svolení majitele nebo přítomnosti dospělého není vhodné, aby dítě hladilo cizího psa (před projevem jakékoli náklonnosti dítěte vůči psu by měl pes mít vždy možnost si dítě očichat) (43, 1).

Nikdy nenechávat dítě se psem o samotě a nedovolovat dítěti hrát se psem hry, které stimulují psa k agresivitě (21).

Pes, u kterého se již někdy projevilo agresivní chování vůči člověku, je nevhodný pro držení v rodině s dětmi. Je důležité citlivě zvážit, zda dítě neprojevuje příliš nezvladatelný strach, obavu či respekt ze psů (27).

Je důležité být obezřetní zejména v situacích, které psu signalizují jeho nadřazenost (úspěšné bránění určitého místa, potravy, hračky apod.) (21).

Při zjištění náznaků nelibosti psa vůči dítěti, je nutné kontakt dítěte se psem ihned přerušit. Dítě by nemělo před neznámým psem utíkat, křičet. Je vždy potřeba, aby si dítě hrálo se psem pouze za dozoru dospělé osoby. Je nutné dbát na vhodné a správné chování dítěte vůči vlastnímu nebo cizímu psu. Pes by neměl být rušen dítětem při spánku, krmení či při péči o štěňata. Zvýšené pozornosti a opatrnosti je potřeba při jakémkoli kontaktu dítěte se psem (1, 58).

Je-li dítě ohrožováno cizím psem, nemělo by se dívat psovi upřeně do očí, přímý pohled může vyprovokovat bezprostřední útok psa. Pokud je to jen možné, dítě by mělo zůstat v klidu a vyčkat, jestli se pes sám vzdálí. Teprve je-li pes dostatečně daleko, dítě by mělo pomalu pozpátku ustupovat, nemělo by se v žádném případě dávat na útěk (43, 27).

Je-li dítě při útoku psa sraženo na zem, mělo by se stočit do klubíčka a chránit si pažemi hlavu (lokty směřují ke kolenům, sepnuté dlaně chrání temeno hlavy a zápěstí uší). Je potřeba, aby byl pes od dítěte co nejrychleji odehnán, odlákán apod. dospělou osobou (43).

Přestává-li majitel psa chování svého psa zvládat a kontrolovat, měl by vyhledat odbornou pomoc u profesionálních cvičitelů či dalších odborníků (58).

1.8 Výběr a výcvik psa

Pokousání psem lze z velké části předejít správným výběrem psa a tím, že majitelé budou se svými psy povinně absolvovat minimálně základní výcvik a složí základní zkoušku – Zkouška ovladatelnosti psa (ZOP) (viz. Příloha 3) (40).

1.8.1 Výběr vhodného psa

Před výběrem psa by měl zájemce zvážit své fyzické předpoklady, svůj životní styl, zájmy, prostředí, do kterého chce přivést psa a také závazek, který vůči psu a komunitě, ve které žije, přijímá. Pokud si potencionální majitel psa není jistý vhodnou volbou plemene, měl by se poradit s profesionálními odborníky (s veterináři, chovateli, specialisty na chování psů a cvičiteli psů) (55, 56).

1.8.1.1 Výběr štěněte

Při výběru štěněte je nutné řídit se všeobecně platnými pravidly, která pomohou minimalizovat některá rizika nevhodné volby (56).

Štěně by se mělo pořizovat od seriózního chovatele, kterému budoucí majitel štěněte důvěřuje a o kterém je dostatečně ujištěn, že prioritou jeho chovatelského úsilí jsou především zdraví a povahově vyrovnaní psi (27).

Pokud je zájemce o štěně nezkušený, měl by si nechat poradit ve výběru štěněte, stejně jako ve výběru plemene. Některé rysy povahy a osobnosti psa je možné odhalit na základě jednoduchých testovacích kritérií. Vyhodnocení však vyžaduje zkušenost a výsledky nemusí být jednoznačné. Seriózní chovatel by měl podat zájemcům potřebné informace, které jsou potřebné při výběru štěněte (42, 27).

Štěně přichází do nového domova zpravidla ve věku dvou měsíců. V této době se začíná s jeho socializací a výchovou (19).

1.8.1.2 Výběr dospělého psa

Přivádí-li se do rodiny dospělý pes, zejména do rodiny s dětmi, měli by být majitelé psa obezřetní a věnovat mimořádnou pozornost při začleňování psa do rodiny. Měli by důsledně minimalizovat rizika případného nežádoucího chování a projevů psa (10, 27).

Začleňování dospělého psa do nového prostředí s sebou nese nutnost vymezení jeho jasného hierarchického postavení. Pro nezkušeného chovatele – začátečníka bývá relativně méně obtížné proniknout postupně do zákonitostí psího světa prostřednictvím výchovy štěněte (55).

1.8.2 *Výcvik psa*

Soužití lidí a zvířat ve městě předpokládá odpovědnost od majitelů psů, především ovládat svého psa za každé situace (47).

Vychovaný (vycvičený) pes je spokojený, sebejistý a nestává se přítěží jak pro vlastníka, tak okolí. Tím, že pes ovládá základní povely, je rovněž chráněn před úrazy způsobenými motorovými vozidly a jinými příčinami nenadálých poranění (42).

Se základním výcvikem psa by se mělo začít nejlépe v době, kdy je pes ještě štěnětem, tj. kolem šesti měsíců, kdy je již i vakcinační program ukončen (27).

Základním principem výcviku je důslednost, pochvala a odměna. Není správné trestat psa za to, co vyvedl, když při tom nebyl přistižen. Nedokáže si spojit příčinu a důsledek, když se nevyskytuje současně (56).

Pes by se měl důsledně naučit základní povely jako ke mně, sedni, lehni, zůstaň, fuj. Respektování povelů je nezbytné pro ovladatelnost psa v každé situaci (27).

2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl práce

Zjistit a porovnat počet případů napadení psem u dětí a mládeže ve městech a obcích v rámci Jihočeského kraje.

2.2 Hypotézy práce

Pro dosažení vytyčeného cíle byly stanoveny následující hypotézy:

H: Existuje vztah mezi počtem napadení psem a velikostí obce a města.

H1: Existuje vztah mezi velikostí plemene psů a počtem napadení.

H2: Nadpoloviční většina úrazů způsobených psem nevyžaduje lékařské ošetření.

H3: Nadpoloviční většina úrazů způsobených psem vzniká v domácím prostředí.

H4: Nadpoloviční většina dotazovaných respondentů byla napadena vlastním psem.

3. METODIKA

3.1 Metodika výzkumu

Při realizaci výzkumu byla použita kvantitativní metoda, technika dotazníku. Dotazník posloužil jako prostředek depistáže (předvýzkumu) při získávání dat o problematice pokousání psem v Jihočeském kraji.

Úvodní část dotazníku se skládá z oslovení a představení se respondentům, z vysvětlení důvodu výzkumu a z pokynů k vyplňování dotazníku. Další část je zaměřena na identifikační údaje respondentů a na problematiku pokousání psem. Dotazník obsahuje celkem 16 otázek, otevřeného, polootevřeného, uzavřeného a filtračního typu. Vyplnění dotazníku je zcela anonymní a dobrovolné.

Sebraná data jsou vyhodnocena procentuálně a výsledky výzkumu graficky zpracovány v programu Microsoft Excel.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvoří žáci vybraných škol v Jihočeském kraji. Výzkumný soubor je zvolen na základě kvótní výběru. Hlavním kritériem pro zařazení do výzkumného souboru je škola se sídlem v Jihočeském kraji, oslovení studentů 5. – 9. tříd ve věku 10 – 15 let.

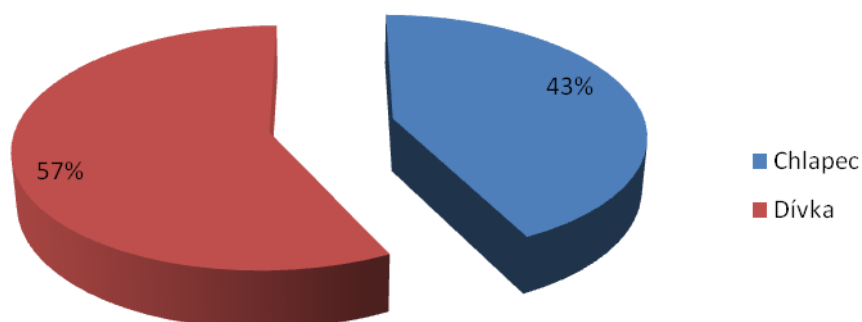
Výzkum byl realizován v měsících únor a březen 2010 na 4 školách splňující kritéria pro zařazení do výzkumného souboru. Jednalo se o žáky 5. – 9. tříd těchto vybraných škol: Základní škola (ZŠ) Rudolfov, Biskupské gymnázium J. N. Neumanna v Českých Budějovicích, Základní škola Dubné a Základní škola Lomnice nad Lužnicí.

Během výzkumu bylo rozdáno celkem 160 dotazníků. Z tohoto počtu se vrátilo všech 160 dotazníků, návratnost byla tedy 100 %. Z navrácených 160 dotazníků bylo 10 dotazníků vyplněno chybně či neúplně, tudíž bylo pracováno se 150 dotazníky, což představuje 94 % všech rozdaných dotazníků

4. VÝSLEDKY VÝZKUMU

Níže uvedené grafy znázorňují odpovědi respondentů, studentů základních škol Rudolfov, Dubné, Lomnice nad Lužnicí a studentů z Biskupského gymnázia J. N. Neumanna. Graf 1 až 3 se zaměřuje na identifikační údaje, grafy 4 až 17 se zaměřují na problematiku pokousání psem, závěrečné grafy mapují, zda respondenti byli poučeni, jak se zachovat při pokousání psem.

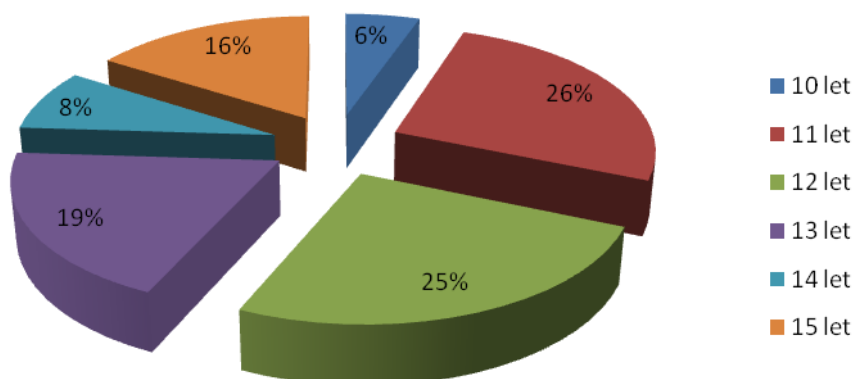
Graf 1: Podíl pohlaví respondentů (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 150 (100 %) oslovených respondentů bylo 86 (57 %) respondentů ženského pohlaví a 64 (43 %) mužského pohlaví.

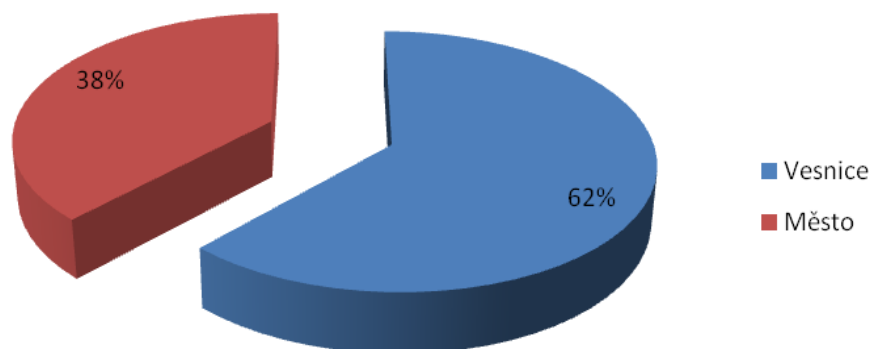
Graf 2: Věk respondentů (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 150 (100 %) oslovených respondentů bylo ve věku 10 let 8 dětí (6 %), ve věku 11 let 39 dětí (26 %), ve věku 12 let 38 dětí (25 %), ve věku 13 let 29 dětí (19 %), ve věku 14 let 12 dětí (8 %), ve věku 15 let 24 dětí (16 %).

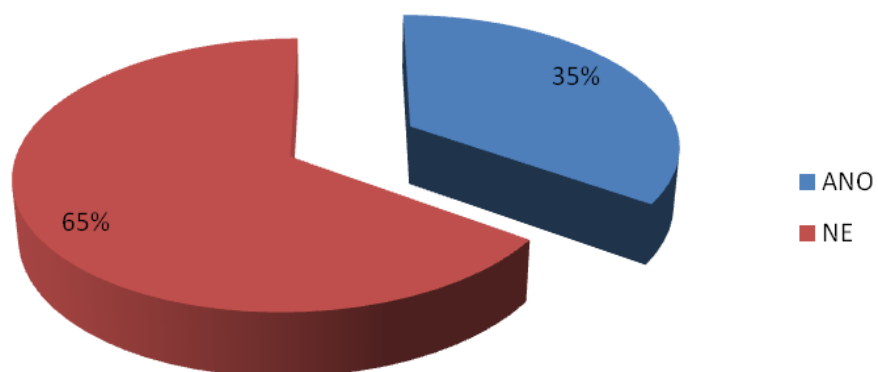
Graf 3: Bydliště respondentů (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 150 (100 %) oslovených respondentů má 93 (62 %) respondentů bydliště na vesnici a 57 (38 %) respondentů ve městě.

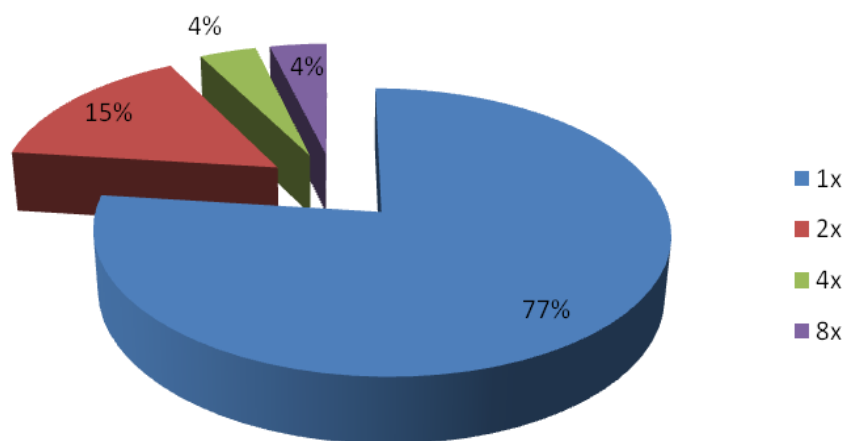
Graf 4: Pokousání psem (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 150 (100 %) oslovených respondentů bylo pokousáno psem 52 (35 %) respondentů a 98 (65 %) respondentů nemělo zkušenost s pokousáním psem.

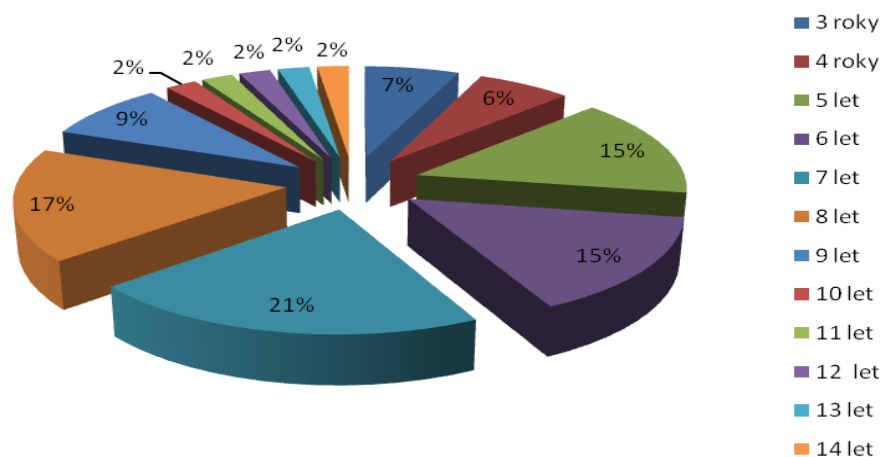
Graf 5: Četnost pokousání (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z 52 (100 %) napadených respondentů bylo 40 (77 %) respondentů pokousáno jedenkrát, 8 (15 %) respondentů bylo napadeno psem 2x, 2 (4 %) respondenti byli pokousáni 4x a 2 (4 %) respondenti byli pokousáni 8x.

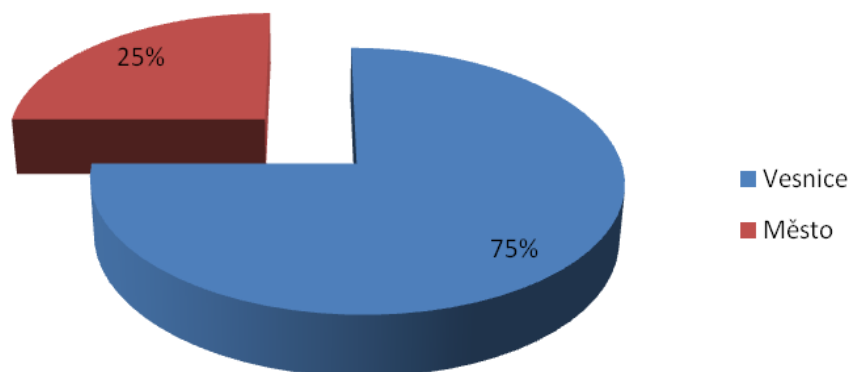
Graf 6: Věk, ve kterém došlo k pokousání (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

K pokousání psem u 52 (100 %) respondentů došlo ve věku od 3 do 14 - ti let. Ve věku 3 let byli pokousáni 3 respondenti (2%), ve věku 4 roky byly pokousány 3 děti (6 %). 10 (21 %) dětí bylo pokousáno ve věku 7 let. Ve věku 5 let bylo pokousáno 7 (15 %) dětí a v 6 letech bylo napadeno psem 7 (9 %) respondentů. Ve věku 8 let bylo napadeno psem 8 (17 %) dětí. 4 (9 %) děti byly pokousány ve věku 9 let. Ve věku 10 let bylo pokousáno psem 6 (6 %) dětí. Ve věku 11, 12, 13, 14 (2 %) let byl pokousán psem 1 respondent v každé věkové kategorii.

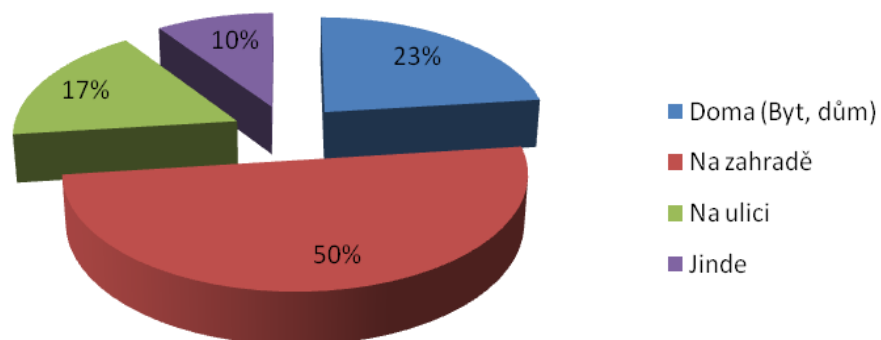
Graf 7: Místo pokousání (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z 52 (100 %) pokousaných respondentů bylo 39 (75 %) respondentů pokousáno na vesnici a 13 (25 %) respondentů ve městě.

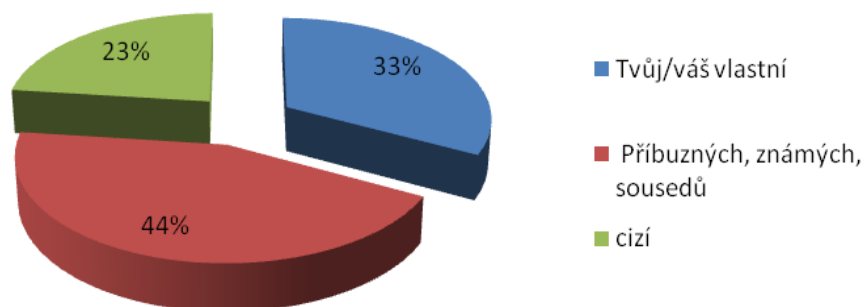
Graf 8: Prostředí pokousání (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

U 52 (100 %) respondentů došlo ve 26 (50 %) případech k pokousání psem na zahradě, ve 12 (23 %) případech doma, v 9 (17 %) případech na ulici. Možnost jinde zvolilo 5 (10 %) respondentů, žádný z respondentů však neuvedl přesné místo.

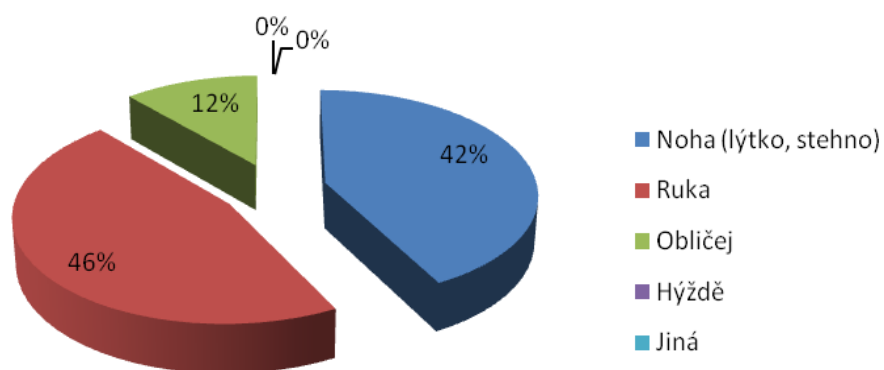
Graf 9: Útočící pes (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu 52 (100 %) pokousaných respondentů byli ve 23 (44 %) případech respondenti pokousáni psem příbuzných, známých či sousedů, 17 (33 %) napadení bylo způsobeno psem vlastním a 12 (23 %) případů bylo způsobeno psem zcela cizím.

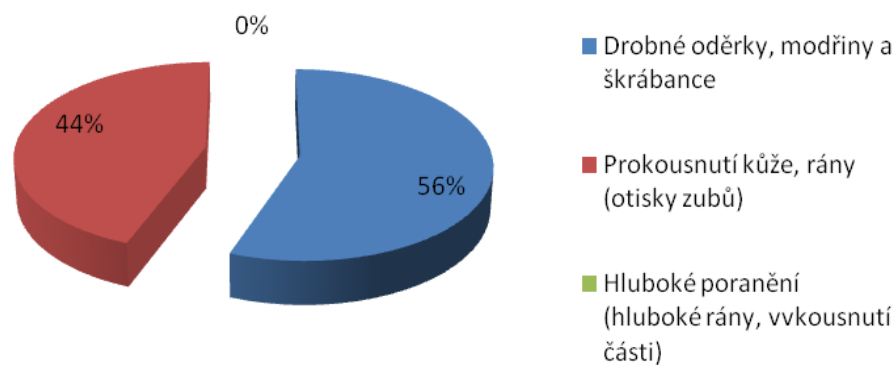
Graf 10: Poraněná část těla (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu 52 (100 %) respondentů napadených psem bylo 22 (42 %) oslovených dětí poraněno v oblasti nohy (lýtko, stehno). Ruka byla zraněna u 24 (46 %) respondentů. K poranění obličeje došlo v 6 (12 %) případech. Odpovědi hýždě a jiná část nebyly respondenty uvedeny vůbec (0 %).

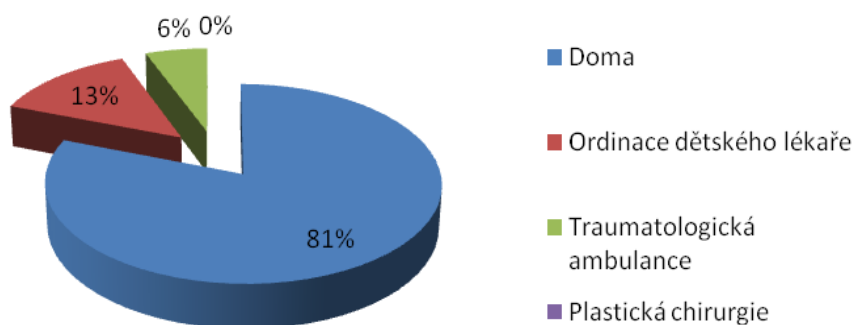
Graf 11: Způsobená poranění (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z 52 (100 %) pokousaných respondentů utrpělo 29 (56%) respondentů při napadení psem drobné oděrky, modřiny a škrábance. Prokousnutí kůže, rány (otisky zubů) byly způsobeny psem u 23 (44 %) dětí. Odpověď hluboké pokousání (hluboké rány, vykousnutí části) nebyla respondenty využita (0 %).

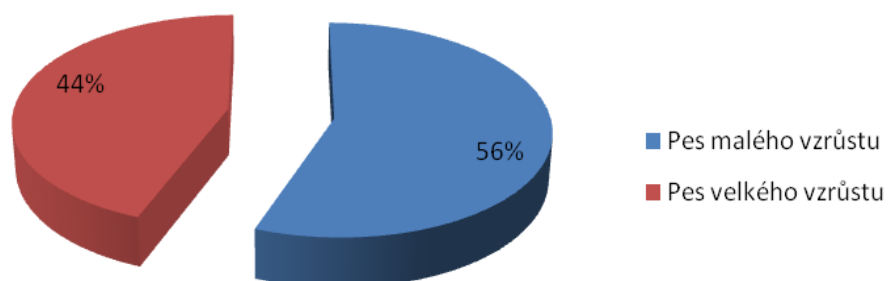
Graf 12: Ošetření zranění (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

U 52 (100 %) pokousaných respondentů bylo poranění ošetřeno u 42 (81 %) respondentů v domácím prostředí u 13 (13 %) respondentů bylo poranění ošetřeno v ordinaci dětského lékaře, 3 (6 %) respondenti byli ošetřeni na traumatologické ambulanci a žádný respondent nebyl ošetřen na plastické chirurgii (0 %).

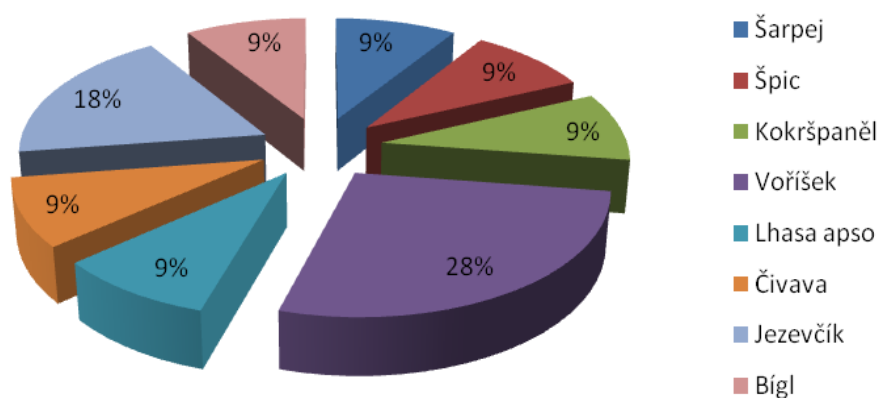
Graf 13: Velikost psa (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z 52 (100 %) respondentů napadli psi malého vzrůstu 29 (56 %) respondentů a psi velkého vzrůstu napadli 23 (44 %) oslovených respondentů.

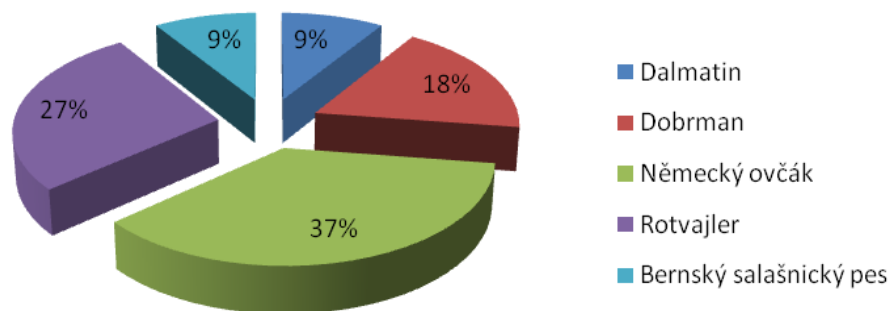
Graf 14: Plemena malého vzrůstu (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z 10 (100 %) respondentů, kteří uvedli rasu psa malého vzrůstu, byl 1 (9 %) respondent pokousán šarpejem, 1 (9 %) respondent kokršpanělem, 3 (28 %) respondenti voříškem, 1 (9 %) respondent špicem, 1 (9 %) respondent lhasa apso, 1 (9 %) respondent čivavou, 2 (18 %) respondenti jezevčíkem, 1 (9 %) respondent bíglem.

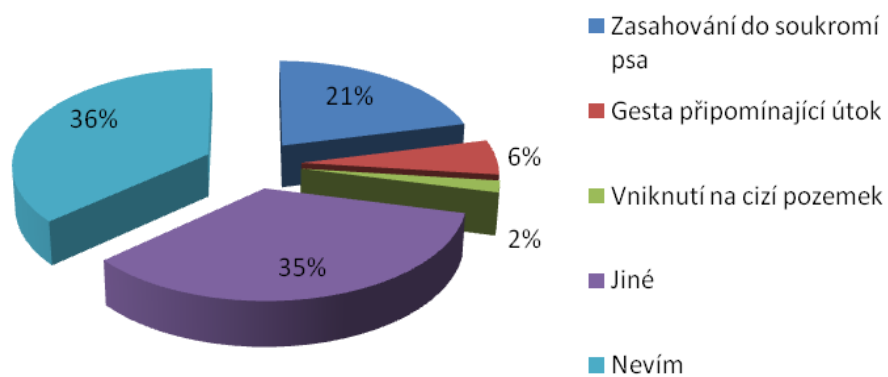
Graf 15: Plemena velkého vzrůstu (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z 11 (100 %) respondentů, kteří uvedli rasu psa velkého vzrůstu, byl 1 (9 %) respondent pokousán dalmatinem, 4 (37 %) respondenti německým ovčákem, 2 (18 %) respondenti dobrmanem, 3 (27 %) respondenti rotvajlerem a 1 (9 %) respondent bernským salašnickým psem.

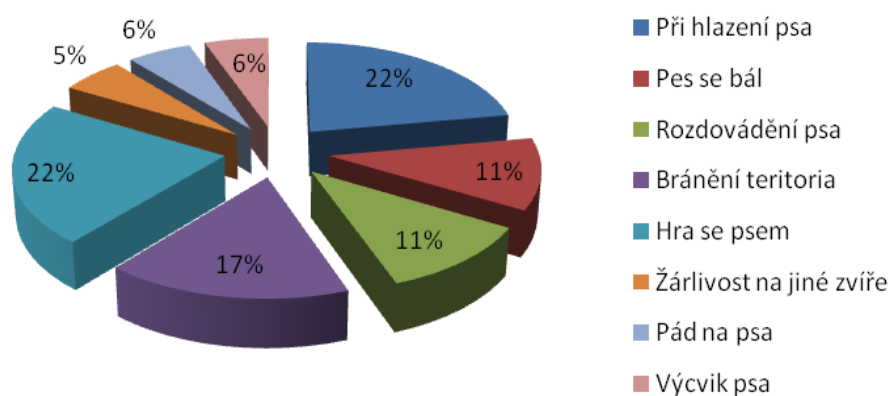
Graf 16: Důvod útoku (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Jako důvod napadení psem uvedlo 11 (21 %) z 52 (100 %) napadených respondentů zasahování do soukromí psa, 3 (6 %) respondenti gesta připomínající útok, 1 (2 %) respondent vniknutí na cizí pozemek, 18 (35 %) respondentů uvedlo jiný důvod napadení a 19 (36 %) respondentů neznalo důvod napadení.

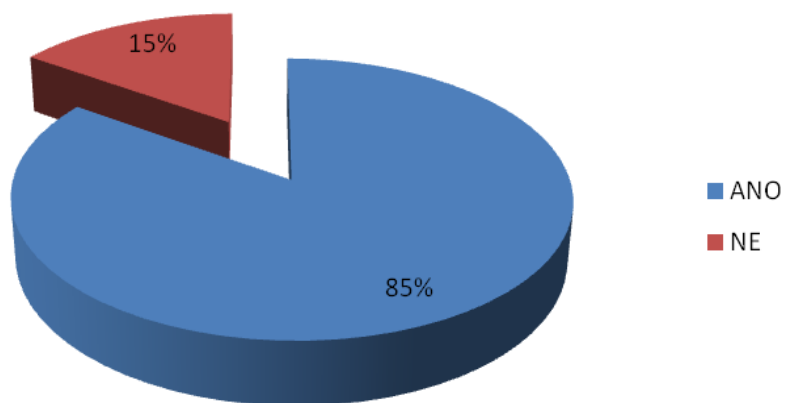
Graf 17: Jiné důvody napadení (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z 18 (100 %) respondentů, kteří uvedli jiný důvod napadení psem, uvedli 4 (22 %) respondenti hlazení psa, 2 (11 %) respondenti uvedli, že se pes bál, 2 (11 %) respondenti rozdovádění psa, 3 (17 %) respondenti bránění teritoria, 4 (22 %) respondenti hru se psem, 1 (5 %) respondent žárlivost na jiné zvíře, 1 (6 %) respondent pád na psa a 1 (6 %) respondent při výcviku psa.

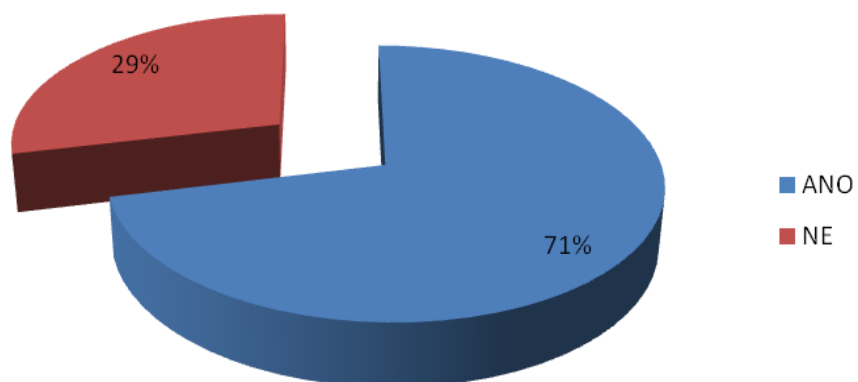
Graf 18: Poučení, jak se správně chovat ke psům (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 150 (100 %) oslovených respondentů bylo 127 (85 %) oslovených dětí někdy poučeno, jak se správně chovat ke psům a 23 (15 %) respondentů nebylo poučeno nikdy.

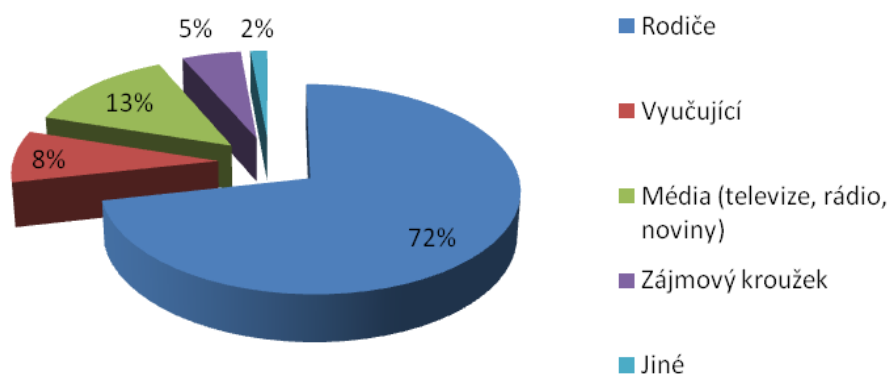
Graf 19: Poučení, jak se zachovat při napadení psem (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 150 (100 %) oslovených respondentů bylo 107 (71 %) respondentů poučeno, jak se zachovat při napadení psem a 43 (29 %) respondentů nebylo poučeno.

Graf 20: Poučení o problematice pokousání psem (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 134 (100 %) oslovených respondentů bylo 96 (72 %) respondentů poučeno svými rodiči, 11 (8 %) respondentů vyučujícím, 18 (13 %) respondentů přes média (televize, rádio, noviny) 7 (5 %) respondentů v zájmovém kroužku, 2 (2 %) respondenti uvedli jiný způsob poučení - kniha. 16 respondentů ze 150 oslovených nebylo nikým poučeno.

5. DISKUZE

Cílem výzkumné části bakalářské práce bylo zjistit a porovnat počet případů napadení psem u dětí a mládeže ve městech a obcích v rámci Jihočeského kraje. Otázka č. 1 byla zaměřena na identifikační údaje, otázky 2 a 3 zjišťovaly věk a bydliště respondentů. Otázky č. 4 a 5 byly zaměřeny na problematiku pokousání psem – zkušenost s napadením psem a věk, ve kterém došlo k pokousání. Otázky 6 – 13 zkoumaly lokalitu a prostředí pokousání, vztah psa a napadeného, důvod napadení, plemeno a velikost psa, místo a druh poranění, ošetření poranění. Závěrečné otázky č. 14 a 15 se zajímaly, zda byli oslovení respondenti někdy poučeni, jak se chovat správně ke psům a jak se zachovat při napadení psem. Poslední otázka č. 16 zjišťovala, kým byli respondenti poučeni.

Otázky č. 3 a 4 se vztahovaly k hlavní hypotéze, zda existuje vztah mezi počtem napadení psem a velikostí obce a města. V souvislosti s touto hypotézou byl vysloven předpoklad, že větší počet případů napadení psem je na vesnici. Byla zde stanovena následující kritéria: dle čeho se rozděluje město a obec (vesnice). Město je sídelní geograficky vymezený útvar, pro který je charakteristický soubor znaků, jenž jej odlišuje od vesnice. Jsou to především relativní velikost ve srovnání s vesnicemi, vysoká hustota osídlení, kompaktnost a koncentrace zástavby, typická demografická, sociální a profesní struktura obyvatel.

K hypotéze H1: Existuje vztah mezi velikostí plemene psů a počtem napadení, se vztahovaly otázky č. 4 a 12. V souvislosti s touto hypotézou byl vysloven předpoklad, že častěji napadají velká plemena psů.

K hypotéze H2: Nadpoloviční většina úrazů způsobených psem nevyžaduje lékařské ošetření, se vztahovaly otázky č. 4 a 11. V souvislosti s touto hypotézou byla stanovena následující kritéria: nadpoloviční většina – více jak 60 % odpovědí. K hypotéze H3: Nadpoloviční většina úrazů způsobených psem vzniká v domácím prostředí, se vztahovaly otázky č. 4 a 7. V souvislosti s touto hypotézou byla stanovena následující kritéria: nadpoloviční většina – více jak 60 % odpovědí. Domácím prostředím je byt či dům uvnitř. K hypotéze H4:

Nadpoloviční většina dotazovaných respondentů byla napadena vlastním psem, se vztahovaly otázky č. 4 a 8. V souvislosti s touto hypotézou byla stanovena následující kritéria: nadpoloviční většina – více jak 60 % odpovědí.

Otázka č. 1 (graf 1) zjišťovala pohlaví respondentů. Výzkumný soubor 150 respondentů tvořilo 57 % respondentů ženského pohlaví a zbývajících 43 % tvořili respondenti mužského pohlaví.

Věk respondentů zjišťovala otázka č. 2 (graf 2). Věk respondentů je zde rozdělen do 6 věkových kategorií. 6% dětí bylo ve věku 10 let. 26 % respondentům již bylo 11 let 25 % dětí bylo 12 let, 19% dětí oslavilo 13. narozeniny. 8% mladistvých bylo ve věku 14 let a 16 % oslovených respondentů bylo ve věku 15 let.

Otázka č. 3 (graf 3) se ptala na bydliště respondentů. Ze 150 oslovených respondentů bydlí 62 % respondentů na vesnici a 38 % dětí ve městech.

Otázka č. 4 (graf 4) zjišťovala, kolik oslovených respondentů bylo pokousáno psem. 35 % respondentů uvedlo, že bylo již někdy napadeno psem, 65 % respondentů nebylo psem pokousáno či napadeno nikdy. Jestliže respondenti odpověděli ano, tedy že byli psem někdy pokousáni, pokračovali následujícími otázkami. Z výzkumu vyplynulo, že každé třetí dítě bylo někdy pokousáno. Podobné procento napadení psem potvrzuje i výzkum Chlopčikové z roku 2008, který uvádí, že zkušenost s pokousání psem má 43 % oslovených respondentů. Z tohoto počtu bylo 58 % chlapců a 42 % dívek (23). I výzkum z roku 2007 udává, že 40 % dětí a 60 % dospělých bylo pokousáno psem (39). Státní zdravotní ústav se také shoduje s výsledky výzkumu, že téměř 40 % žáků do 12 let svého věku bylo pokousáno psem (27). Dle Státního zdravotního ústavu je každé druhé dítě během svého života pokousáno psem. Jak z výzkumu vyplynulo, je pokousání psem stále velkým problémem. Problematika pokousání psem je ve vysokém procentu zahrnuta v úrazovosti dětské populace. Myslím si, že by k některým napadením psem nemuselo vůbec docházet, kdyby rodiče své děti poučili, jak se správně chovat ke psům a děti tyto pravidla dodržovaly.

Podotázka č. 4 (graf 5) mapovala, kolikrát byl oslovený respondent pokousán psem. Z 52 pokousaných dětí bylo 77 % dětí pokousáno jen jednou, 15 % dětí bylo pokousáno dvakrát. Čtyřikrát byla napadena psem 4 % dětí a 4 % respondentů byla dokonce pokousána osmkrát. Překvapilo mě, že dva respondenti byli pokousáni psem osmkrát. K eliminaci napadení psem by jistě přispělo, kdyby respondenti byli řádně poučeni odborníkem, jak se správně chovat ke psům.

Otázka č. 5 (graf 6) zjišťovala, v jakém věku došlo k napadení psem. K pokousání psem u 52 respondentů došlo ve věku od 3 do 14 – ti let. Ve věku 3 let byla pokousána 2 % respondentů. Ve věku 4 let byly pokousány 3 % dětí. 21 % dětí bylo pokousáno ve věku 7 let. Ve věku 5 let bylo pokousáno 15 % dětí a v 6 letech bylo napadeno psem 15 % respondentů. Ve věku 8 let bylo napadeno psem 17 % dětí. 9 % dětí bylo pokousáno ve věku 9 let. Ve věku 10 let bylo pokousáno psem 6 % dětí. Ve věku 11, 12, 13, 14 let byla pokousána psem 2 % respondentů v každé věkové kategorii. Studie z USA uvádí, že nejvíce k pokousání psem dochází ve věku 5 – 9 let (14), což potvrzuje i tento výzkum. Nejohroženější věkovou skupinou jsou děti ve věku 5 – 9 let. Podle mého názoru dochází k pokousání psem velmi často z důvodu dětské nebojácnosti - děti si neuvědomují, že by je mohl pes napadnout. Při hlazení psa si k němu sednou na bobek. Když pes zaútočí, kousne dítě do obličeje a tím vznikají nejzávažnější a někdy i smrtelné úrazy. Dětem by se nemělo dovolit hladit si psa bez dovození majitele.

Otázka č. 6 (graf 7) mapovala místo, kde došlo k pokousání psem. K pokousání psem došlo u 75 % dětí na vesnici a ve 25 % případů ve městech. Jak z výzkumu vyplynulo, více napadení psem je na vesnicích. Jsem toho názoru, že je to dáno větším výskytem psů. Mnoho psů na vesnici je využíváno jako hlídači majetku a nejsou řádně vycvičeni. Také jsou zaznamenány případy toulavých psů.

Otázka č. 7 (graf 8) zjišťovala, v jakém prostředí byl oslovený respondent napaden psem. Doma (v bytě, v domě) došlo k 23 % napadení psem. 50 % oslovených respondentů bylo napadeno psem na zahradě jak vlastní, tak příbuzných či sousedů. Na ulici bylo pokousáno 17 % dětí. 10 % dětí uvedlo, že

bylo pokousáno v jiném prostředí například v garáži či v autě. Jak je výše uvedeno, k pokousání psem dochází nejčastěji v místech, která jsou psovi dobře známá. Pes se cítí bezpečně a chrání si své teritorium.

Otázka č. 8 (graf 9) mapovala, jaký pes oslovené respondenty napadl. Vlastním psem bylo pokousáno 33 % oslovených respondentů. 44 % dětí bylo napadeno psem příbuzných, kamarádů či známých. Cizím psem (neznámým) bylo napadeno 23 % dětí. Podobné procento napadení psem potvrzuje i výzkum z roku 2008, který udává, že napadeno zcela cizím psem bylo 53 % dětí a psem svým vlastním bylo napadeno 47 % respondentů (23). I výzkum v USA uvedl, že nejčastěji útočí psi z rodiny a sousedů (16). Vlastním psem či psem známým jsou napadeni respondenti v nejvyšším počtu. Z výsledků lze vydedukovat, že napadený útočícího psa dobře znal. Psi napadají ve svém přirozeném prostředí a mnohé poranění je způsobeno při hlídání teritoria, bránění svého pána či z důvodu nezvladatelnosti psa.

Otázka č. 9 (graf 10) se zabývala tím, jaká část těla byla poraněna při napadení psem. 42 % oslovených dětí bylo poraněno v oblasti nohy (lýtka, stehno). Ruka byla zraněna u 46 % respondentů. K poranění obličeje došlo ve 12 % případů. Odpovědi hýždě a jiná část nebyly v dotaznících zakroužkovány. Tento fakt potvrzuje i výzkum z roku 2007. Ten uvádí, že 13 dětí a 22 dospělých bylo zraněno v oblasti nohy (lýtka). 17 dětí a 23 dospělých bylo pokousáno na ruce. 7 dětí a 5 dospělých uvedlo, že je pes pokousal v oblasti obličeje. 1 dítě a 7 dospělých bylo poraněno na jiných částech těla jako například hýždě, záda, ucho či bok (39). U starších dětí bývají při napadení psem nejčastěji postiženy končetiny a to především končetiny horní (27). Také výzkum provedený Duteillem se shoduje s výše uvedenými výsledky. U větších dětí se lokalizace zranění mimo horní končetiny přemísťuje i do distálnějších partií (dolních končetin, hýždě) (13). Avšak výsledky argentinské studie toto nepotvrzují. Popisují ve 42 případech lokalizaci úrazů u dětí v oblasti hlavy a krku (34). Nejčastěji dochází při pokousání psem k poranění horní končetiny. Na druhém

místě je poranění dolních končetin. Je to dáno z velké části velikostí psa. Malá plemena se zakousnou spíše do nižších partií dítěte (např. lýtko).

Otázka č. 10 (graf 11) zjišťovala, k jakému rozsahu poranění při napadení psem došlo. 56 % oslovených respondentů utrpělo při napadení psem drobné oděrky, modřiny a škrábance. Prokousnutí kůže, rány (otisky zubů) byly způsobeny psem u 44 % dětí. Odpověď hluboké pokousání (hluboké rány, vykousnutí části) nebyla využita. Jak z výzkumu vyplynulo, nejčastějším poraněním způsobených psem jsou modřiny a škrábance. To potvrzuje i výzkum provedený v roce 2007, který uvádí podobné výsledky. 28 % dětí a 19 % dospělých utrpělo při napadení modřiny, 12 % dětí a 32 % dospělým pes prokousl kůži a 1 % dětí a 8 % dospělých byla vykousnuta část svalu (39). Avšak výzkum provedený Schulerem se ve výsledcích liší. Schuler uvádí, že nejčastěji dochází k tržně – zhmožděným až významně zhmožděným poraněním (48).

Otázka č. 11 (graf 12) zkoumala, kde bylo poranění ošetřeno. V domácím prostředí bylo ošetřeno 81 % případů poranění psem. Ordinaci dětského lékaře využilo k ošetření ran způsobeným psem 13 % dětí. Na traumatologické ambulanci bylo ošetřeno 6% dětí. Služby plastické chirurgie nebyly potřeba. Jak z výzkumu vyplynulo, největší počet napadení vyžaduje pouze domácí ošetření. Toto potvrzuje i Pfliegerová (39), která uvádí, že 35 % dětí a 45 % dospělých ošetřilo své poranění psem v domácím prostředí. 5 % dětí a 13 % dospělých bylo ošetřeno na traumatologické ambulanci. Služby plastické chirurgie využili 2 % dospělých a žádné dítě.

Otázka č. 12 (graf č. 13) zjišťovala velikost a rasu útočného plemene. Psem malého vzrůstu bylo napadeno 56 % dětí a psem velkého vzrůstu 44 % dětí. 19 % dětí uvedlo, jakou psí rasou byly napadeny. Nejčastěji byly v případě psa malého vzrůstu uvedeny tyto rasy: šarpej, špic, kokršpaněl, voříšek, lhasa apso, čivava, jezevčík, bígl (graf č. 14). 21 % dětí uvedlo rasu velkého vzrůstu - dalmatin, německý ovčák, dobrman, rotvajler, bernský salašnický pes (graf č. 15). Jak z výzkumu vyplynulo, častěji útočila malá plemena. I když rozdíl mezi počtem napadení malým a velkým psem nebyl příliš výrazný, asi 10 %. Tento fakt však

nepotvrzují další uvedené výzkumy. Například výzkum z roku 2007 vyzkoumal, že 14 % dětí a 32 % dospělých bylo pokousáno psem malého vzrůstu. Psem velkého vzrůstu bylo pokousáno 21 % dětí a 28 % dospělých. Byla zmíněna malá plemena jako kokršpaněl, jezevčík, voříšek, francouzský buldoček, pražský krysařík, bígl, špic, lhasa apso. Mezi velká plemena byla zařazena plemena jako dobrman, německý ovčák, čau čau, český fousek, dalmatin a bavorský ovčák. 5 dětí bylo napadeno tzv. bojovými plemeny (39). Výzkum provedený Bransem uvádí, že nejčastěji napadali němečtí ovčáci a rotvajleři a Berman uvádí, že nejčastěji útočili pitbulteriéři, rotvajleři, němečtí ovčáci, severská plemena a čau – čau (2, 4). Obecně lze říci, že nejčastěji napadají z malých ras jezevčici, z velkých ras němečtí ovčáci a rotvajleři. Myslím si, že malá plemena útočí mnohem častěji než velká plemena. Avšak velká plemena způsobují rozsáhlejší a závažnější zranění, což má za následek větší medializaci těchto případů

Otázka č. 13 (graf č. 16) zjišťovala, z jakých důvodů dochází k pokousání psem. 21% oslovených dětí uvedlo, že zasahovali do soukromí psa (například sahání do žrádla, brání hračky). 6 % dětí bylo pokousáno z důvodu, že dělaly na psa gesta připomínající útok (například vyceněné zuby na psa, upřené hledění do očí psa). 2 % dětí v dotazníku zmínila, že byla pokousána z důvodu vniknutí na cizí pozemek bez vědomí majitele. Jako jiný důvod napadení psem bylo uvedeno: hlazení psa, pes se bál, roz dovádění psa, pes si bránil své teritorium, hra se psem, žárlivost psa (graf 17). 36 % dětí uvedlo, že neví, proč je pes napadl. U dětí bývá častou příčinou poranění nebo pokousání psem jejich aktivní přístup ke psům. Ať již vlastním nebo cizím, snaha získat, upoutat, vynutit si jejich pozornost, seznámit se se psem apod.. Nejedná se tedy vždy o dráždění nebo dokonce pokus o týrání zvířete (32). K pokousání psem dochází z neopatrnosti, zbrklosti, přílišné důvěřivosti ke zvířeti (26). Jak z výzkumu vyplynulo, respondenti byli mnohdy napadeni psem z jiných důvodů, než uváděly možnosti v dotazníku. I výzkum z roku 2007 potvrzuje, že děti jsou nejčastěji napadeny psem z jiných důvodů jako je strach, leknutí psa, snaha psa pohladit, souboj s jiným psem, ale i bezdůvodné napadení (39).

Otázka č. 14 (graf 18) zjišťovala, zda byli oslovení respondenti někdy poučeni, jak se správně chovat ke psům. 85 % respondentů bylo poučeno a 15 % dětí nebylo poučeno, jak se správně chovat ke psům. Jak z výzkumu vyplynulo, nadpoloviční většina dotazovaných byla poučena, jak se chovat ke psům. Poučení plní funkci primární prevence a je velmi důležité pro předcházení a eliminaci napadení psem,

Otázka č. 15 (graf 19) zkoumala, zda byli oslovení respondenti někdy poučeni, jak se zachovat při napadení psem. 71 % dětí se vyjádřilo, že bylo poučeno. 29 % respondentů nebylo poučeno. Jak z výzkumu vyplynulo, nadpoloviční většina oslovených respondentů byla poučena, jak se zachovat psem. Informovanost veřejnosti i samotných dětí o prevenci se v dnešní době zvyšuje. Jsou vytvořeny programy již pro děti v mateřských školách. Ale i přes dostatečnou informovanost dotazník uvádí poměrně vysoká čísla, která ukazují na stálé nedostatky v oblasti prevence pokousání psem.

Otázka č. 16 (graf 20) zjišťovala, kým nebo čím byli oslovení respondenti poučeni, jak se zachovat při napadení psem. Rodiči bylo poučeno 72 % dětí. Vyučujícím bylo poučeno 8 % dětí. 13 % dětí uvedlo, že získaly potřebné informace přes média (televize, rádio, noviny). V zájmovém kroužku získalo informace 5 % dětí. 2 % dětí uvedla, že informace získala jiným způsobem - přečetly si je v knize. Jak z výzkumu vyplynulo, v malém procentu byli respondenti poučeni vyučujícím ve škole. Z toho by se dalo konstatovat, že v osnovách žáků základních škol se neobjevuje problematika pokousání psem a prevence s tím spojená. Je to dáno nedostatkem času v hodinách a nezařazením prevence pokousání psem ve školních osnovách.

6. ZÁVĚR

K pokousání psem u dětí a mládeže dochází v současné době stále častěji. Psi pokousání je způsobeno především špičáky a trháky. Podle intenzity stisku čelistí se zranění projevuje jako otisky, oděrky, pohmoždění s krevními výrony nebo jako bodné rány. Při silném stisku čelistí nelze vyloučit ani amputaci především prstů ruky, nosu a ušního boltce. Poranění způsobená psím kousnutím mají nejčastěji tržně – zhmožděný charakter. U starších dětí bývají při napadení psem nejčastěji postiženy končetiny, a to především končetiny horní. Druhé místo v četnosti poranění a úrazů způsobených psem zaujímají poranění hlavy a krku, za nimiž následují úrazy trupu.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit a porovnat počet případů napadení psem u dětí a mládeže ve městech a obcích v rámci Jihočeského kraje. Domnívám se, že cíl práce byl naplněn.

Stanovená hypotéza: Existuje vztah mezi počtem napadení a velikostí obce a města se potvrdila.

Stanovená hypotéza: Existuje vztah mezi velikostí plemene psů a počtem napadení se nepotvrdila

Stanovení hypotéza. Nadpoloviční většina úrazů způsobených psem nevyžaduje lékařské ošetření, se potvrdila.

Stanovená hypotéza: Nadpoloviční většina úrazů způsobených psem vzniká v domácím prostředí, se nepotvrdila.

Stanovená hypotéza: Nadpoloviční většina dotazovaných respondentů byla napadena vlastním psem, se nepotvrdila.

Výsledky výzkumu říkají, že ze 150 oslovených dětí bylo pokousáno psem 35 % dětí. Nejčastěji došlo k pokousání ve věku 7 let. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že každé třetí dítě ve věku 10 – 15 let bylo již někdy pokousáno psem. K pokousání došlo v 75 % na vesnici a nejčastěji na zahradě respondentů. Při napadení byla poraněna ve 46 % horní končetina ve formě škrábanců či modřin vyžadující domácí ošetření. 36 % poraněných nevědělo, proč je pes napadl.

Útočný pes byl nejčastěji psem známých či sousedů a malého vzrůstu. Výsledky výzkumu mimo jiné ukázaly, že nejčastěji napadají plemena jako němečtí ovčáci, rotvajleři a z malých plemen jsou to jezevčáci a voříšci. 72 % dětí bylo poučeno rodiči, jak se zachovat při napadení psem. 85 % oslovených respondentů bylo poučeno, jak se správně chovat ke psům a 71 % respondentů, jak se zachovat při napadení psem.

Z výsledků výzkumu taktéž vyplynulo, že jen 11 oslovených respondentů bylo poučeno svým vyučujícím, jak se zachovat při napadení psem. Z odpovědí lze vyčíst, že ve školních osnovách není obsažena problematika pokousání psem. Ke zlepšení by vedlo provádění preventivních programů k dané problematice a rozšíření školních osnov. Proto bych doporučila větší spolupráci s organizacemi, zabývajícími se touto problematikou. (např. Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík). 29 % oslovených respondentů nebylo nikdy poučeno, jak se zachovat při napadení psem. Ke zlepšení informovanosti dětí mezi 10 a 15 rokem by mohly opět vést preventivní programy. Překvapivým výsledkem bylo, že 36 % pokousaných respondentů vůbec nevědělo, z jakého důvodu je pes pokousal.

Na základě výsledků provedeného výzkumu je nutno konstatovat, že pokousání psem je sice oblast spadající do oblasti prevence úrazů dětí, ale přesto je této problematice stále věnováno málo pozornosti. V médiích se objevují jen případy velkých plemen a málo kdo si uvědomuje, že malá plemena napadají mnohem častěji. Je to dáno tím, že velká plemena způsobují při napadení vážnější poranění a dítě je v některých případech ohroženo na životě.

Předpokládám, že by bakalářská práce mohla být využita pro tvorbu naučné brožury pro rodiče, dále jako informační zdroj pro veřejnost v Jihočeském kraji nebo jako výukový materiál pro studenty Jihočeské univerzity.

7. POUŽITÉ ZDROJE

1. BERÁNKOVÁ, Pavla. *Prevence pokousání psem* [online]. [cit. 2010-01-25]. Dostupné z: <http://www.modry-pes.cz/projekt-modry-pes.htm>.
2. BERMAN, M. *Dog bite preventiv*. [online]. [cit. 2009-12-30]. Dostupné z: <http://www.plasticsurgery4u.com/procedure-folder/dog-bite.html>.
3. BIELFELD, H. *Psi – plemena, výchova, chov*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 1999. 208 s. ISBN 80-7176-906-1.
4. BRANS, S. *Fünf Hunderassen und ein Hundetypus im Wesenstest nach der Niedersächsischen Gefahrtier-Verordnung vom 5. Juli 2000*. [online]. [cit. 2010-02-02]. Dostupné z: http://elib.tiho-hannover.de/dissertations/brunss_2003.html.
5. BŘÍZEK, Alois. *Agresivita psů. Chicofarm* [online]. [cit. 2009-12-30] Dostupné z: <http://www.chicofarm.cz>
6. BURKHARD, D. *Die Notfallmedizin*. Heidelberg: Springer Medizin Verlag, 2007. 587 s. ISBN – 13 978-3-540-25608-3.
7. BYDŽOVSKÝ, J. *První pomoc*. 2. přepracované vydání. Praha 7: Grada Publishing, 2006. 28 s. ISBN 80-247-0680-6.

BYDŽOVSKÝ, J., *Akutní stavy v kontextu*, 1. Vyd., Praha: Triton, 2008, 417 s. ISBN 978-80-7254-815-6.
8. CITOVÁ, I. – CITA, S. *První pomoc*. 1. vydání. Praha: PERFEKT, 2003. 230 s. ISBN 80-8046-24-0.
9. DESENSKY, Rudolf. *Psycholog psů* [online]. [cit. 2010-02-10]. Dostupné z: www.psychologpsu.com/bojky.html.

10. DO KAPSY. *Vzteklina*. [online]. [cit. 2010-02-10]. Dostupné z: <http://www.dokapsy.cz/vzteklina/>.
11. DOUSEK, J. *Pes v zrcadle předpisů*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Orac, s.r.o., 2002. 25, 98 s. ISBN 80-86199-43-6.
12. DUTEILLE, F. – HODJUKOWIZ, J. – PASQUIER, P. – DAUTEL, G. *Tragic case of a dog bite in a young stands trial*. [online]. [cit. 2008-02-24]. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11910225> pub med.
13. EMEDICINE. *Bites, Animal*. [online]. [cit. 2010-02-02]. Dostupné z: <http://emedicine.medscape.com/article/768875-overview>.
14. ERTLOVÁ, F. – MUCHA, J. a kolektiv. *Přednemocniční neodkladná péče*. Brno: MIKADAPRESS, 2006. 367 s. ISBN 80-7013-379-1.
15. FAMILY DOCTOR. *Cat and Dog Bites*. [online]. [cit. 2010-02-02]. Dostupné z: <http://familydoctor.org/online/famdocen/home/healthy/firstaid/bites/203.html>.
16. FOGLE, B. *Encyklopedie psů*. 1. vydání. Praha: FORTUNA PRINT, 2005. 308 s. ISBN 80-7321-161-0.
17. GOPFERTO VÁ, D. - JANO VSKÁ D. – DOHNAL, K. *Mikrobiologie, imunologie, epidemiologie a hygiena pro střední a vyšší zdravotnické školy*. 2. vydání. Praha: TRITON, 1999. 98 s. ISBN 80-7254-049-1.
18. HANZAL, V. – VOCHOZKA, V. *Lovečtí psi – výchova a výcvik*. České Budějovice: DONA, 1996. 182 s. ISBN 80-85463-72-5.
19. HELPPES [online]. 20. 1. 2005 [cit. 2009-12-30]. Dostupné z: <http://www.helppes.cz>

20. HOME ET RECREATIONAL SAFETY. *Dog Bite Prevention* [online]. [cit. 2010-02-18]. Dostupné z: <http://www.cdc.gov/HomeandRecreationalSafetyDog-Bites/biteprevention.html>.
21. HUNDESCHULEBERGHOF. *Mimik des Hundes richtig erkennen*. [online]. [cit. 2010-02-18]. Dostupné z: <http://www.hundeschuleberghof.ch/node/14>.
22. CHLOPČÍKOVÁ, M. Povědomí dětí o zacházení se psy. *Diplomová práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. Zdravotně sociální fakulta, 2008. 142 s.
23. I DNES. Tetanus, *I dnes*. [online]. [cit. 2007-09-09]. Dostupné z: http://zdravi.idnes.cz/tetanus-c56/nemoci.asp?c=A071009_153829_nemoci_bad.
24. IFAUNA. *Původ a domestikace psa*. [online]. [cit. 2010-02-26]. Dostupné z: http://www.ifauna.cz/rubriky/clan_show.php?id=4270&r=7.
25. JANDERA, K. Úrazy v dětském věku způsobené zvířaty. *Diplomová práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. Zdravotně sociální fakulta, 2009.
26. JANOUŠEK, S. – ZVADOVÁ, Z. – KODL, M. *Aby pes nekouzl*. 1. Vydání. Praha: Geoprint, 2003. 19 s. ISBN 80-7071-218-X.
27. KALINOVÁ, V.: Využití skupinové canisterapie v dětském věku – integrační canisterapeutické tábory. *Disertační práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. Zdravotně sociální fakulta, 2006. 142 s.
28. KELNAROVÁ, J. – TOUFAROVÁ, J. – SEDLÁČKOVÁ, J. – ČÍKOVÁ, Z. *První pomoc pro studenty zdravotnických oborů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. 103 s. ISBN 978-80-247-2182-8

29. KOLLAR, Stanislav. [online]. 20. 1. Zomestikace psa005 [cit. 2009-12-30]. Dostupné z: <http://www.kollar.cernet.cz>.
30. KYNOLOGICKÁ JEDNOTA ČR. Zkušební řád - ovladatelnosti a pracovní upotřebitelnosti psů. Brno: Tiskárna ČSCH, 1999. 13 s.
31. LUDWIG, Lukáš. *Pokousání psem* [online]. [cit. 2010-01-25]. Dostupné z: <http://www.uszsmsk.cz/Tisk.aspx?clanek=4181>.
32. MADIAN, A. – MATTHIEBEN, K. *První pomoc na cestách*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. 44 s. ISBN 978-80-247-1878-1.
33. MELICHÁRKOVÁ, A. *Pes, který štěká, může i kousnout*. Pes přítel člověka. 2006. č. 6, r. 50, 72 – 73 s. ISSN 0231-5424.
34. MENSCH – PFOTE. *Biss – Prävention*. [online]. [cit. 2010-02-18]. Dostupné z: <http://www.Mensch – Pfote.de>.
35. MIZEROVÁ, Eva. *Jak předejít pokousání dítěte psem* [online]. [cit. 2010-01-27]. Dostupné z: <http://happydogs.blog.cz/0605/jak-predejit-pokousani-ditete-psem>.
36. NEMOCNICE ČESKÉ BUDĚJOVICE. *Infekční oddělení* [online]. [cit. 2010-01-05]. Dostupné z: <http://www.nemcb.cz>.
37. PETRŽELA, M. *První pomoc pro každého*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. 77 s. ISBN 978-80-247-2246-7.
38. PFLEGEROVÁ, J. *Pokousání psem. Absolvenská práce*. České Budějovice: Vyšší odborná škola zdravotnická Bílá vložka s. r. o., 2007. 77s.

39. PLANETA PSŮ. *Mimika obličeje - pes mluví* [online]. [cit. 2010-01-27].
Dostupné z: <http://www.planetapsu.estranky.cz/clanky/zvukove-projevy-psa/mimika-obliceje---pes-mluvi->.
40. POMOCNÉ TLAPKY o. p. s. [online]. 20. 1. 2005 [cit. 2009-12-30]
Dostupné z: <http://www.pomocnetlapky>.
41. REESOVÁ, Y. *Psi*. 2. vydání. Praha: Jan Vašut, 1999. 59 s. ISBN 80-7236-071-X.
42. RODINA. *Jak předejít pokousání dítěte psem*. [online]. [cit. 2010-01-22].
Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek4255.htm>.
43. ROUSSELET-BLANC, P. *Obrázková encyklopedie PES*. 1. vydání. Praha: Václav Svojtka, 1999. 372 s. ISBN 80-7237-215-7.
44. ROZSYPALOVÁ, M. – HALADOVÁ, E. – ŠAFRÁNKOVÁ, A. *Ošetřovatelství II*. 1. Vydání. Praha: INFORMATORIUM, 2002. 239 s. ISBN 80-86073-97-1.
45. RŮŽIČKA, J. *Pes k obraně osob a ochraně majetku*. České Budějovice: DONA, 1996. 171 s. ISBN 80-85463-76-8.
46. SAMMS, S. *German Shepherd dog*. Morristown: Copyright, 1999. 157 s.
47. SHULER, C.M., and DEBESS, E.E. (2008): *Canine and human factors related to dog bites injuries*. Journal of the american veterinary medical association, n.232: 542-546
48. SLANCOVA, Eva. *Kynolog* [online]. [cit. 2010-02-10]. Dostupné z: www.kynolog.cz/content/wiew/186/56/ .

49. STÁTNÍ VETERINÁRNÍ SPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zákon o veterinární péči*. [online]. [cit. 2010-01-27]. Dostupné z: <http://www.svscr.cz>.
50. STÁTNÍ VETERINÁRNÍ ÚSTAV PRAHA. *NRL pro vzteklinu* [online]. [cit. 2010-01-05]. Dostupné z: <http://www.svupraha.cz>.
51. SVĚT ZVÍŘAT. Agresivita psů. *Svět zvířat*. [online]. listopad 2008 [cit. 2009-12-30]. Dostupné z: <http://www.setzvirat.cz>.
52. ŠEBKOVÁ, Z.: *Úrazy dětí*. [online]. [cit. 2009-12-30]. Dostupné z: <http://www.nova.medicina.cz/>.
53. ŠPICOVÉ V ČR. *Mimika obličeje - pes mluví*. 2007. Dostupné z: <http://www.spicove.cz/vychova-a-vycvik/etologie/mimika-obliceje-pes-mluvi.php> .
54. TAYLOR, D. *Váš pes*. Bratislava: Mediaclub, 1998. 287 s. ISBN 80-88772-80-X.
55. VEHOEF – VERHALLENOVÁ, E. *Německý ovčák*. 2. vydání. Praha: Rebo Productions, 2000. 124 s. ISBN 80-7234-133-2.
56. VERGAB, B. – AHNEFELD, F. W. – ROSSI, R. *Das Rettungsdient – Lehrbuch*. Heidelberg: Springer Medizin Verlag, 2007. 815 s. ISBN – 13 978-3-540-72277-9.
57. VOŠMIKOVÁ, Eva. *Jak zabránit pokousání psem*. [online]. [cit. 2009-12-30]. Dostupné z: <http://www.artemisterra.com>.
58. VURM, V. a kolektiv. *Vybrané kapitoly z veřejného a sociálního zdravotnictví*. 1. Vydání. Praha: MANUS, 2004. 99 s. ISBN 80-86571-07-6.

59. VÝCVIKOVÉ CANISTERAPEUTICKÉ SDRUŽENÍ HAFÍK [online]. 2001 [cit. 2009-12-30]. Dostupné z: <http://www.canisterapie.org>
60. VYHNÁLEK, F. a kolektiv. *Chirurgie I. 2.* Přepřacované vydání. Praha: INFORMATORIUM, 2003. 224 s. ISBN 80-7333-005-9.
61. WEIGMANNOVA, A., *Jak trávit volný čas se psem.* 1. vyd., Praha: Euromedia group, 2003, 176 s., ISBN 80-242-0947-0.
62. ZDRAVOTNICKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA JIHOČESKÉHO KRAJE. *První pomoc – stručné zásady.* [online]. [cit. 2009-12-30]. Dostupné z: <http://zsjck.cz>.
63. ZEMAN, M. a kolektiv. *Chirurgická propedeutika. 2.* přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada publishing, 2008. 521 s. ISBN 80-7169-705-2.
64. ŽERTOVÁ, H. *Od štěněte ke psu.* Praha: GOLF TIME, 2007. 64 s. ISBN 978-80-239-9075-1.

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Dítě

Mladistvý

Pes

Pokousání

Prevence

První pomoc

9. PŘÍLOHY

9. 1 Obsah příloh

Příloha 1 - Dotazník o pokousání psem

Příloha 2 - Plastické operace

Příloha 3 - Obsah zkoušky ovladatelnosti psa – ZOP

Příloha 1

Dotazník o pokousání psem

Ahoj, jmenuji se Jitka Pflegerová a jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, obor: Rehabilitační psychosociální

péče o postižené děti, dospělé a seniory. Chtěla bych tě poprosit o vyplnění tohoto dotazníku. Údaje z dotazníku budou zpracovány a využity v mé bakalářské práci. Dotazník je zcela anonymní a jeho vyplnění je dobrovolné. Z nabídnutých možností prosím zakroužkuj **vždy pouze jednu** odpověď. Děkuji ti za spolupráci.

1. Jsi

a, Chlapec

b, Dívka

2. Kolik ti je let?

.....

3. Kde bydlíš?

a, na vesnici

b, ve městě

4. Byl/a jsi někdy pokousán/a psem?

a, Ano, kolikrát.....

b, Ne

*Pokud NE, vyplň pouze otázku číslo **14, 15 a 16**

5. Pamatuješ si, kolik let ti bylo, když tě pes pokousal? (doplň)

.....

6. Kde k pokousání psem došlo?

a, na vesnici

b, ve městě

7. V jakém prostředí jsi byl/a pokousán/a?

a, doma (byt, dům)

b, na zahradě (vlastní, příbuzných, sousedů...)

c, na ulici

d, jinde, kde.....

8. Pes, který tě pokousal, byl?

a, tvůj/váš vlastní

b, pes příbuzných, kamarádů, známých

d, cizí pes (neznámý)

9. Jaká část tvého těla byla poraněna při pokousání psem?

a, noha (lýtko, stehno)

b, ruka

c, obličej

d, hýždě

e, jiná část, jaká.....

10. Jaká zranění ti pes způsobil?

- a, drobné oděrky, modřiny a škrábance
- b, prokousnutí kůže, rány (otisky zubů)
- c, hluboké pokousání (hluboké rány, vykousnutí části)

11. Kde ti bylo zranění ošetřeno?

- a, doma
- b, v ordinaci dětského lékaře
- c, na traumatologické ambulanci/chirurgii (šití)
- d, na plastické chirurgii

12. Jakým psem jsi byl/a pokousán/a?

- a, psem malého vzrůstu (např. jezevčík, jorkshire, špic,...)
 - b, psem velkého vzrůstu (např. doberman, německý ovčák, rotvajler,...)
- * Znáš-li přímo rasu psa, tak ji prosím vyplň.....

13. Proč si myslíš, že tě pes pokousal?

- a, zasahoval/a jsem mu do soukromí (např. sahání do žrádla, braní hračky)
- b, dělal/a jsem na psa gesta připomínající útok (např. vyceněné zuby na psa, upřené hledění do očí,...)
- c, byl/a jsem na cizím pozemku bez vědomí majitele
- d, jiný důvod, jaký.....
- e, nevím

14. Byl/a jsi někdy poučen/a, jak se správně chovat ke psům?

- a, Ano
- b, Ne

*Pokud ANO vyplň otázku číslo 16

15. Byl/a jsi někdy poučen/a, jak se zachovat při napadení psem?

a, Ano

b, Ne

*Pokud ANO vyplň otázku číslo **16**

16. Kým jsi byl/a poučen/a?

a, rodiči

b, vyučujícími

c, přes média (televize, rádio noviny)

d, v zájmovém kroužku

e, jiné, jaké.....

Zdroj: Vlastní výzkum

Příloha 2

Plastické operace

Obr. č. 1: Příklad ukousnutí špičky nosu

Před operací

Po operaci

Obr. č. 2: Příklad ukousnutí špičky nosu

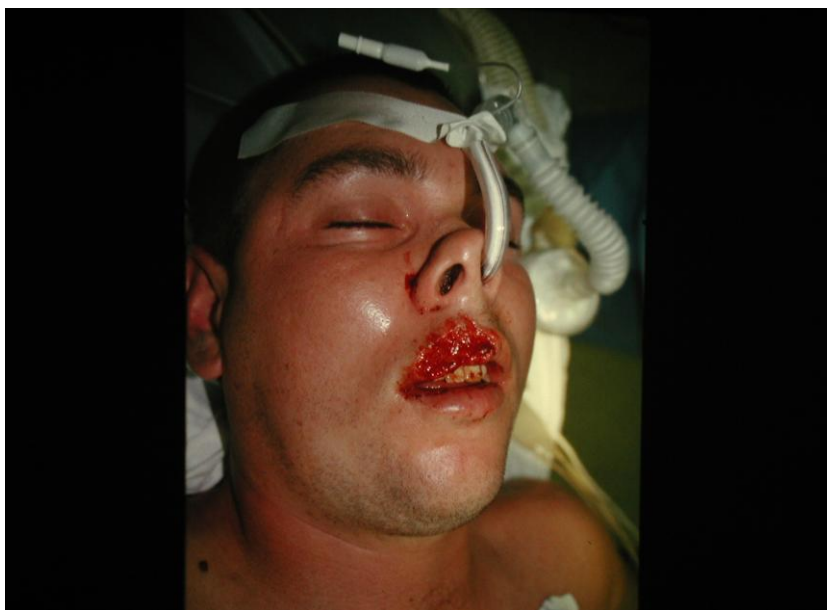

Před operací

Po operaci

Obr. č. 3: Příklad vykousnutí části horního rtu

Před operací

Zdroj: PFLEGEROVÁ, J. Pokousání psem. *Absolvenská práce*. České Budějovice: Vyšší odborná škola zdravotnická Bílá vložka s. r. o., 2007. 77s.

Příloha 3

Obsah zkoušky ovladatelnosti psa – ZOP

<u>I. Základní část</u>	Body
1. Přivolání - volba ze 2 variant:	
a/ s předsednutím před psovoda,	10
b/ za pohybu k noze psovoda.	
2. Ovladatelnost na vodítku.	10
3. Ovladatelnost bez vodítka.	10
4. Sedni - lehni - vstaň (S-L-V) (na vodítku).	10
5. Odložení (vzdálenost 30 kroků).	10
 <u>II. Cviky skupinové a speciální.</u>	
<i>Počet psů ve skupině 3-5. Složení skupiny určuje vedoucí zkoušek.</i>	
1. Ovladatelnost na vodítku ve skupině	10
2. S-L-V na vodítku ve skupině	10
3. Odložení vleže ve skupině (vzdálenost 30 kroků, 2 min.)	10
4. Přenesení psa psovodem a cizí osobou (10m, pes s náhubkem)	10
5. Chůze po nepříjemném terénu se zastavením	10

Zdroj: KYNOLOGICKÁ JEDNOTA ČR. Zkušební řád - ovladatelnosti a pracovní upotřebitelnosti psů. Brno: Tiskárna ČSCH, 1999. 13 s.

